

Mistä
luovumme,

jos
luovumme

lapsista?

**Mistä luovumme,
jos luovumme lapsista?**

STTK | PAMFLETTISARJA

Toimittajat:
Taina Vallander ja Jaakko Haikonen

Graafinen ilme:
Anssi Arte

Taitto ja kuvitus:
Anni Mikola / NOON

Painopaikka:
Aksidenssi Oy

© 2020 STTK

Sisällysluettelo

Johdanto: Yhteisöllisesti ja ekologisesti kestävä, lapsimyönteinen Suomi, Antti Palola | 6

Oikeita ja väriä johtopäätöksiä syntyvyydestä, Tarmo Valkonen | 8

40 vuotta - ja työelämästä vähenee 400 000 käsiparia, Minna Karhunen | 12

Matala syntyvyys haastaa hyvinvointivaltion tulopohjan, Mikko Kautto | 16

Uusi lastensaantimaisema, Anna Rotkirch | 24

Onko perhepolitiikalla mahdollista vaikuttaa syntyvyyteen?, Anneli Miettinen | 30

Onko yhteiskunta valmis yhtenäiskulttuurin jälkeiseen perhepolitiikkaan?, Elisa Gebhardt | 34

Olemme tunareita, jos väestö oikeasti supistuu, Kai Mykkänen | 38

Vauvat, vaarit ja Suomen hyvinvointi, Marja Jylhä | 42

Terveempi ikärakenne vaatii tekoja, Johannes Koskinen | 46

Syntyvyyden laskussa kyse vahvasti kulttuurillisesta muutoksesta, Inka Hopsu | 50

Taloudellinen huoltosuhde ei anna aihetta syntyvyyspaniikkiin, Patrizio Lainà | 56

Nuoret tarvitsevat ja ansaitsevat hyvinvointia tukevan yhteiskunnan, Sonja Raunio | 62

Perheelle toivoa ja puolustajia, Riikka Purra | 68

Johdanto: Yhteisöllisesti ja ekologisesti kestävä, lapsimyönteinen Suomi

 ANTTI PALOLA
KIRJOITTAJA ON STTK:N PUHEENJOHTAJA.

Suomen väestörakenne on murroksessa. Syntyvyyden lasku on 2010-luvulla ollut ennätyksellisen nopeaa. Lapsettomien osuus väestöstä kasvaa ja perheiden koko on aiempaa pienempi. Väkiluku lähtee ennusteiden mukaan laskuun 2030-luvulla, jos nettomaahanmuuton tämän hetkinen tilanne ei korjaannu.

Syntyvyyden laskuun liitetään usein keskustelu kestävyysvajeesta. Näkymä on synkkä ja kriisiin varautumista korostava. Ikääntyvä väestö ja työikäisten määrän vähentyminen luovat ristiriidan ihanneellisen hyvinvointivaltion ja sen ylläpitokyvyn välille.

STTK:n teettämän kyselyn mukaan moni nuori aikuinen epäroi vanhemmuutta ja perheen perustamisen ajankohtaa. Vastaajien huolessa korostuvat toimeentulon riittävyys ja työelämän epävarmuus. Myös sopivan kumppanin puuttuminen oli yleinen syy lapsettomuuden taustalla. Toisaalta viidennes lapsettomista on lapsettomia omasta halustaan, ilman haavetta perheen perustamisesta. Maapallon väestönkasvu ja huoli ekologisesta kantokyvystä näkyvät myös kyselyn tuloksissa.

Kaikki syyt lapsettomuuden taustalla ovat perusteltuja ja heijastavat yksilöiden ajatuksia sekä valintoja, joihin heillä on oikeus. Lapsen saaminen on vahvasti henkilökohtainen kysymys ja perheiden yksityisasiä, jota ei demokraattisessa ja yksilönvapautta korostavassa yhteiskunnassa voi ohjata politiikalla. Sillä on kuitenkin laajempaa yhteiskunnallista merkitystä. Yhteiskunnan vastuulla nimittäin on huolehtia, että mikä tahansa ihmisen elämäntilanne onkaan, se on, hänen niin halutessaan, paras mahdollinen myös perheen perustamisen näkökulmasta. Yhteiskunnan vastuulla on varmistaa jokaiselle syntyvälle lapselle parhaat mahdolliset kasvun ja elämän edellytykset.

Poliittisilla valinnoilla voidaan joko vahvistaa tai heikentää kansalaisten tulevaisuudenuskoa ja luottamusta. Meidän pitäisikin varautua tulevaisuuteen myös keskustelemalla avoimesti ja rehellisesti alhaisen syntyvyyden taustalla olevista syistä ja niiden ratkaisumalleista: työstä, toimeentulosta ja hyvinvoinnin jakautumisesta. Työurien pidentäminen, korkeampi työllisyysaste, terveemmät elämäntavat, kansainvälinen rekrytointi, ekologisen ja yhteisöllisen kestävyys sekä lapsi- ja perheystävällisyyden vahvistaminen voivat kaikki olla osa ratkaisua. Yhteiskunnalla on myös käytössään runsas keinovalikoima tukea erilaisten ihmisten toiveita perheestä, moninaisuutta kunnioittaen. Olemme pyytäneet tähän pamflettiin hyvin erilaisissa elämäntilanteissa ja tehtävissä toimivien suomalaisten näkemyksiä syntyvyyteen liittyen lisätäksemme ymmärrystä laajan aiheen erilaisista lähestymistavoista. Sana on ollut vapaa. Kirjoittajien erilaiset näkemykset ovat vahvistaneet uskoani siihen, että ratkaisut ovat löydettävissä ja me suomalaiset löydämme ne yhdessä.

Oikeita ja väärä johtopäätöksiä syntyvyydestä

 TARMO VALKONEN
KIRJOITTAJA ON ETLAN TUTKIMUSJOHTAJA.

Viime vuosien matala syntyvyys on aiheuttanut huolta ja neuvottomuutta päättäjien keskuudessa. Huolta sen vuoksi, että lapsiluvun väheneminen nopeuttaa ja syventää väestön ikääntymistä ja kärjistää alueellisia eroja. Kestävyysvaje suurenee, ja käsiparien riittävyys julkisissa palveluissa heikentyy edelleen.

Neuvottomuutta nykyinen trendi aiheuttaa sen vuoksi, että jyrkän syntyvyyden laskun syitä ei tunneta - eikä keinoja tilanteen parantamiseksi. Syntyvyys on laskenut Suomessa kaikilla alueilla ja kaikissa ikä- ja koulutusryhmissä. Sillä ei näytä olevan yhteyttä kansantalouden yleiseen tilaan, odotuksiin talouden kehityksestä tai toimeentuloriskien suuruuteen. Lapsiköyhyys on meillä matalimpia maailmassa ja lapsiperheiden tuki hyvää pohjoismaista tasoa.

**KUSTANNUS MATALASTA LAPSILUVUSTA
TULEE KANSANTALouden
MAKSETTAVAKSI TYÖNTEKIJÄMÄÄRÄN
JA VEROTULOJEN VÄHENEMISEN
MUODOSSA 2030-LUVULTA ALKAEN JA
SE ON PYSYVÄ.**

Yhtä tukieuroa kohden lapsia syntyy silti jatkuvasti vähemmän. Monet muutkaan tarjotut selitykset eivät kestä tarkempaa ajallista tai maiden välistä vertailua.

Elämme parhaillaan taloudellisesti hyvää aikaa. Matala syntyvyys parantaa tilannetta entisestään seuraavalla vuosikymmenellä. Nuorilla perheillä jää enemmän aikaa käytettäväksi joko työntekoon tai vapaa-ajan viettoon. Myös rahaa omaan kulutukseen jää enemmän lapsiluvun pienenemisen vuoksi. Pienemmät lapsi-ikäluokat alentavat julkisia menoja ja vapauttavat työvoimaa perhepalveluista ja koulutuksesta.

Kustannus matalasta lapsiluvusta tulee kansantalouden maksettavaksi työntekijämäärän ja verotulojen vähenemisen muodossa 2030-luvulta alkaen ja se on pysyvä. 2010-luvun pienet ikäluokat vähentävät paitsi tulevan työvoiman määrää, myös tulevien synnyttäjien määrää. Samaan aikaan suurten ikäluokkien vanheneminen kaksinkertaistaa paljon hoitoa ja hoivaa tarvitsevien ikäihmisten määrän ja tarpeen kasvu on pysyvä, jos elinajat pitenevät ennakoitusti.

EPÄVARMUUS EI SAA AIHEUTTAA POLIITTISTA PASSIIVISUUTTA

Pitkälle tulevaisuuteen ulottuvia, väestöennusteeseen sidottuja mittareita talouden tilasta on käytössä vähän. Eläketurvakeskus tekee ennusteita eläkemenoista ja maksuista. Niiden mukaan vuosisadan puolivälin jälkeen maksetaan palkoista seitsemän prosenttia nykyistä korkeampaa työeläkemaksua. Toinen vastaava mittari on kestävyysvaje, joka kertoo välittömän sopeuttamistarpeen julkisessa taloudessa, jotta julkinen velka ei jatkuvasti kasvaisi. Syntyvyysennusteen muutos vuoden 2015 jälkeen on tuonut tähän mittariin Etlan mallilaskelmien mukaan parin miljardin euron suuruisen lisäyksen.

Tulevaan syntyvyyteen, kuolevuuteen ja muuttoliikkeeseen sisältyy toki enemmän epävarmuutta kuin mitä yleensä otetaan huomioon päätöksenteossa. Tämä ei ole kuitenkaan peruste passiivisuuteen politiikassa, koska yllätyksiä tapahtuu molempiin suuntiin. Epävarmuus ei muuta myöskään sitä, että nykyinen väestörakenne sisältää suurella todennäköisyydellä paljon informaatiota lähivuosikymmenien väestörakenteesta.

VÄÄRIÄ JOHTOPÄÄTÖKSIÄ MATALASTA SYNTYVYYDESTÄ TULLAAN NÄKEMÄÄN POLIITTISESSA KESKUSTELUSSA LÄHIVUOSINA RUNSAASTI.

Ilmeinen apu huoltosuhteen heikkenemiseen olisi saatavilla työperäisen maahanmuuton kasvusta. Poliittista valmiutta EU-alueen ulkopuolisen muuton tukemiseen löytyy kuitenkin heikosti. Suomi on edelläkävijä ikääntymisessä Euroopassa. Uusien suomalaisten tarve on suurten ikäluokkien eläköitymisen myötä jo realisoitunut työmarkkinoilla. Kansainvälinen kilpailu työntekijöistä tulee jatkossa vain kiristymään.

Vääriä johtopäätöksiä matalasta syntyvyydestä tullaan näkemään poliittisessa keskustelussa lähivuosina runsaasti. Ilmeisin niistä on luottamus siihen, että politiikalla voidaan kasvattaa merkittävästi syntyvyyttä. Toinen on toive siitä, että nyt eletäisiin poikkeuksellisen matalan syntyvyyden aikaa ja väestörakenne korjaantuu itsestään joskus myöhemmin lapsiluvun kasvaessa. Kolmas on se, että lasten teon lopettaminen Suomessa vaikuttaisi merkittävästi ilmaston lämpenemiseen. Voimme saada paljon suuremman roo-

lin tämän ongelman ratkaisussa muilla keinoin, kuten globaaleja nettopäästöjä vähentävien teknologioiden kehittämisellä.

Oikeita johtopäätöksiä ovat väestöennusteiden epävarmuuden hyväksyminen, varautuminen uusiin yllätyksiin ja jo nyt tiedossa olevan väestörakenteen muutoksen vakavasti ottaminen maahanmuuttopolitiikkaa keventämällä ja julkista taloutta sopeuttamalla. Hyvää apua voitaisiin saada säännöistä, jotka kertovat miten menettellään väestöyllätysten sattuessa. Esimerkkinä näistä on jo sovittu eläkeiän sitominen elinajan odotteeseen, joka suurentaa eläkkeitä, lieventää työvoimaongelmia ja lisää julkisen talouden kestävyyttä.

40 vuotta – ja työelämästä vähenee 400 000 käsiparia

 MINNA KARHUNEN
KIRJOITTAJA ON KUNTALIITON TOIMITUSJOHTAJA.

Tilastokeskuksen tuoreimmat väestöennusteet ovat hätkähdyttäviä. Ne haastavat koko suomalaisen yhteiskunnan, eikä vähiten sote-palveluita.

Ennusteet muuttuvat vuosi vuodelta huolestuttavammiksi. Vuodessa alle 15-vuotiaiden määrän ennuste on tippunut 47 000 teinillä. Neljä vuotta sitten ennuste oli 178 000 suurempi kuin nyt.

Viimeisen kymmenen vuoden aikana syntyvyys on vähentynyt joka vuosi. Vuonna 2018 se väheni jokaisessa maakunnassa. Vuonna 2018 Suomessa syntyi 47 577 vauvaa. Se on 12 000 vähemmän kuin vuonna 2008.

**ON KUNTIA, JOISSA ESKARIT TAI
EKALUOKKALAISET MAHTUISIVAT
YHTEEN PIKKUBUSSIIN - JOISSAIN
JOPA HENKILÖAUTOON.**

Ensimmäiseksi syntyvyyden aleneminen vaikuttaa kuntapalveluissa varhaiskasvatukseen ja perusopetukseen. Kun lasten määrä vähenee, tarvitaan vähemmän varhaiskasvatuksen ryhmiä ja koululuokkia. Kouluja ja päiväkoteja tulee jäämään tyhjilleen joka puolelle maata.

Alueelliset erot ovat kuitenkin suuria. On kuntia, joissa eskarit tai ekaluokkalaiset mahtuisivat yhteen pikkubussiin - joissain jopa henkilöautoon. Suurissa muuttovoittokaupungeissa pitää tiivistää palveluverkkoa ja rakentaa uusia päiväkoteja ja kouluja.

TYÖMARKKINOILLE HISTORIALLISEN PIENET IKÄLUOKAT

Suomen syntyvyyden huippuvuodet olivat 1946–1949. Vuonna 1948 syntyi yli kaksi kertaa enemmän vauvoja kuin nykyisin. Nämä vauvat ovat nyt työuransa tehneet ja alkavat tarvita yhä enemmän ikääntyessään palveluja. Samaan aikaan työmarkkinoille astuvat historiallisen pienet ikäluokat.

Työikäisten määrä on jo lähtenyt laskuun. 20 vuoden kuluttua työikäisiä on 111 000 vähemmän kuin nyt. Sen jälkeen vauhti kiihtyy. Kymmenessä vuodessa työikäisten määrä laskee 132 000 henkilöllä. Ennustekauden lopussa vuonna 2060 työikäisiä olisi runsaat 400 000 vähemmän kuin nykyisin. Tätä eivät hyvinvointivaltiomme rakenteet kestä.

Ikääntyneiden määrä ja suhteellinen osuus väestöstä kasvaa, samoin hoidon, hoivan ja muiden palvelujen tarve sekä näitä palveluja tekevien työntekijöiden tarve. 20 vuoden kuluttua Suomessa on puolitoista miljoonaa yli 65-vuotiasta, yli neljännes suomalaisista. Heidän osuutensa on saavuttanut 2030-luvulla hetkellisen lakipisteensä, minkä jälkeen suuret ikäluokat pienenevät.

IKÄLUOKALLINEN HOIVA-ALALLE?

Ikääntyneiden osuuden kasvu kiihtyy taas myöhemmin. Vuonna 2070 yli 65-vuotiaita on väestöennusteen mukaan jo kolmannes suomalaisista, melkein 1,8 miljoonaa.

Yhä useampi yli 65-vuotias on mukana työelämässä, toimii aktiivisena yhteiskunnan jäsenenä ja huolehtii omasta toimintakyvystään. Toivottavasti tämä pätee myös tuleviin eläkeläisiin. Jos nykymeno jatkuu, ikääntyneiden ympärivuorokautiset palvelut tulevat vaatimaan 30 000 uutta hoitajaa ja yli 1,2 miljardia euroa enemmän kuin nykyisin. Iäkkäiden ympärivuorokautisen hoivan yksiköistä, kotihoidosta ja palveluasumisesta eläköityy vuosina 2018–2030 yhteensä lähes 15 000 työntekijää. Ikääntyneiden hoivaan siis tarvittaisiin 45 000 uutta ihmistä 2030-luvulle tultaessa – kutaquinkin saman verran kuin yksi ikäluokka viime vuosina. Tämä yhtälö ei ole mahdollinen.

SUOMI TARVITSEE TYÖPERÄISTÄ MAAHANMUUTTOA; IHMISIÄ, JOTKA HALUAVAT TULLA, ASETTUA JA JUURTUA SUOMEEN.

Kun vauvoja nyt syntyy vähemmän, se merkitsee ankaraa taistelua osaavasta työvoimasta seuraavina vuosikymmeninä. Taistelua ei käydä vain Suomessa eri alojen kesken, vaan työvoimapula on laajempi ilmiö. Suomi vanhenee eturivissä, mutta samaa viestiä kuuluu kaikkialla läntisessä maailmassa.

Tällä hetkellä etsitään kuumeisesti keinoja syntyvyyden lisäämiseksi. Syyt lapsien hankkimiseksi tai hankkimatta jättämiseksi ovat yksilölliset. Helppoja ratkaisuja ei ole. Suomi tarvitsee myös työperäistä maahanmuuttoa; ihmisiä, jotka haluavat tulla, asettua ja juurtua Suomeen.

Jotta hyvinvointiyhteiskunnalla olisi kestävä pohja, julkinen sektori tai hoivapalvelut eivät voi nielaista kaikkea työvoimaa vaan työntekijöitä pitää riittää myös avoimelle sektorille tuottamaan kilpailukykyisiä tavaroita ja palveluita vientiin.

Matala syntyvyys haastaa hyvinvointivaltion tulopohjan

 MIKKO KAUTTO
KIRJOITTAJA ON ELÄKETURVAKESKUKSEN TOIMITUSJOHTAJA.

Elinajan pidentyminen ja tarve varautua sen seurauksiin on ollut tiedossa pitkään. Vuonna 2004 valtioneuvosto antoi eduskunnalle tulevaisuusselonteon väestökehityksestä, väestöpolitiikasta ja ikärakenteen muutokseen varautumisesta. Näköpiirissä oli voimakas ikääntyneen väestön määrän kasvu. Ikärakenteen muutoksen myötä eläkemenot olivat kasvussa, ja ennen kaikkea julkisesti järjestettyihin, veroilla rahoitettuihin palveluihin oli kohdistumassa kasvava kysyntä - ja siten voimakas menojen kasvu. Tulevaisuusselonteossa linjattu toimenpidekokonaisuus painotti menojen kasvun hillintää ja tulopohjan vahvistamista lukuisin erilaisin toimenpitein.

Yksi Tulevaisuusselonteon luvuista oli otsikoitu: **Väestökehitys vaatii väestöpolitiikkaa**. Väestörakenteeseen haluttiin vaikuttaa kahdella tavalla; luomalla lapsiluvun kasvulle otolliset olosuhteet ja saamalla Suomeen enemmän työperusteista maahanmuuttoa. Kuulostanee tutulta. Voi kuitenkin kysyä, onko näiden linjausten mukaisesti toimittu. Perhepolitiikan sisältö ei 2000-luvun alusta juuri ole muuttunut, eikä Suomella ole vielääkään uskottavaa maahanmuuttopoliittista ohjelmaa.

Väestö- ja aluekehityksen takia tulevaisuusselonteossa nähtiin tarpeelliseksi tehdä myös rakenteellisia uudistuksia sosiaali- ja terveyspalveluihin. Näitä koskeva uudistus on edelleen tekemättä. Tulevaisuusselonteossa nähtiin myös tarve työllisyyden ja tuotta-

vuoden parantamiseen. Valitettavasti työllisyysaste ei ole kovin paljon viidentoista vuoden takaista korkeampi. Tuottavuuskaan ei ole kehittynyt toivotulla tavalla.

Jotain on sentään saatu aikaan. Työeläkeuudistus vuonna 2005 hillitsi merkittävästi työeläkemenon kasvunäkymiä ja vuoden 2017 työeläkeuudistus parantaa ikääntyneiden työllisyyttä. Elin-aikakerroin on estänyt elinajan pidentymisen kasvun valumisen täysimääräisesti eläkemenon kasvuksi. Vuoden 2017 uudistuksen ansiosta vanhuuseläkeikä nousee, ensin päätösperäisesti takaisin 65 vuoteen ja sen jälkeen työuran ja odotettavissa olevan eläkeajan suhteen säilyttävällä tavalla. Nämä toimet ovat hidastaneet eläkemenon kasvua, mutta eivät kuitenkaan pysäyttäneet sitä. Keskeisin menokasvun taustatekijä on edelleen eläkeläisten määrän kasvu.

Eläkeuudistukset ovat konkreettisimmat toteutuneet uudistukset, joilla pitkän aikavälin väestörakennemuutoksiin on varauduttu. Muilla politiikan lohkoilla pitkän aikavälin haasteisiin varautuminen on jäänyt käytännössä vähäiseksi ja selvästi julkilausuttuja tavoitteita vaatimattomammaksi. Julkisen talouden kestävyysvaje ei ole poistunut kuluneen viidentoista vuoden aikana. Uusimman väestöennusteen oloissa se on syventynyt.

**ELÄKEUUDISTUKSET OVAT
KONKREETTISIMMAT TOTEUTUNEET
UUDISTUKSET, JOILLA PITKÄN AIKAVÄLIN
VÄESTÖRAKENNEMUUTOKSIIN ON
VARAUDUTTU. MUILLA POLITIIKAN
LOHKOILLA PITKÄN AIKAVÄLIN HAASTEISIIN
VARAUTUMINEN ON JÄÄNYT VÄHÄISEKSI.**

UUSI VÄESTÖHAASTE: TULOPOHJAN PIENENTYMINEN

Tilastokeskuksen uusien, vuoden 2015 jälkeen julkaistujen väestöennusteiden väestönäkymä on aikaisempia heikompi. Haasteet tulonsiirto- ja palvelujärjestelmälle ovat tämän myötä aiempaa suurempia. Elinajan piteneminen ei ole enää yllättävää ja siten ikäsidonnaisten menojen kasvunäkymissä ei ole käytännössä tapahtunut muutoksia.

Olennainen muutos uusissa ennusteissa on syntyvyyden pienentyminen. Se tarkoittaa vähitellen pienempää työikäistä väestöä, vähemmän työllisiä sekä edelleen pienempää vero- ja sosiaalivaikutusmaksutuloa. Aiemmin tiedetyn menokasvun rinnalla on nyt uudempi haaste: ajateltua heikommin kehittyvä tulopohja.

Suomen julkisen talouden kestävyysvaje syntyy nimenomaan väestörakenteen muutoksesta. Iäkkäämpi väestö tarvitsee enemmän eläketurvaa, hoivaa ja hoitoa. Jotta nämä ymmärrettävät tarpeet voidaan rahoittaa, tarvitaan nykyistä suurempi joukko työtä tekeviä ja hyvää tuottavuuskehitystä. Syntyvyysennuste vetää tältä kuitenkin mattoa alta. Työllisten määrä ei ole kasvamassa vaan pienentymässä.

Eläketurvakeskuksessa on laskettu aina nopeasti uuden väestöennusteen seuraukset eläkejärjestelmälle, sen rahoittajille ja etuudensaajille. Samalla on päivitetty muutkin lähtötiedot ja oletukset. Ajantasaisten ennustelaskelmien myötä on käyty keskustelua näkymistä ja lisävarautumisen tarpeesta. On hyvä, että Suomessa eläkejärjestelmän puolella on tällainen arvioiva ja ennakoiva toimintamalli.

Myös sosiaali- ja terveystalouden puolella väestöhaaste on varmasti aikaisempaa vaikeampi. Päivitettyjä laskelmia ei kuitenkaan esitellä. Kun soten uudistamisesta ei ole vaihtoehtoisia suunnitelmia ja laskelmia, ajateltujen toimenpiteiden riittävyys ja vaikuttavuus ovat kysymysmerkkejä.

KESTÄÄKÖ ELÄKEJÄRJESTELMÄ?

Eläkejärjestelmälle matalaksi laskenut syntyvyys luo pitkällä aikavälillä voimakkaan lisärahoitustarpeen. Eläkemeno kasvaa aikaisemmin ennustetun kaltaisesti, mutta rahoituspohja on pienentymässä. Kun lapsia syntyy vähemmän, tulevaisuudessa on vähemmän työikäisiä ja työllisiä vakuutusmaksuja maksamassa. Tällöin paine vakuutusmaksujen nostamiseen kasvaa. Muutosten vaikutuksista ennakoituissa oloissa on tarkat laskelmat. Samoin erilaisten vaihtoehtojen kehityskulkujen ja reagointikeinojen vaikutusvoimasta.

Kiitos fiksujen työeläkeuudistusten vuosina 2005 ja 2017 työeläkepuolella ei ole pakonomaista tarvetta äkillisille toimille. Kumpikin eläkeuudistus paransi julkisen talouden kestävyyttä. Ilman niitä Suomen tilanne olisi todella synkkä. Vallitsevalla työllisyystasolla, toteutuneilla sijoitustuotoilla ja myöhentyvällä eläkkeellesiirtymisellä työeläkkeiden rahoitus näyttää olevan tasapainossa nykyisellä maksutasolla vielä pitkään. Takuuta kohtuullisen taloustilanteen jatkumisesta ei kuitenkaan ole.

Jotkut silti kaipailevat jo seuraavaa eläkeuudistusta. Sille antaa perusteita se, että ennustettu väestökehitys, nykyisentasoiset eläke-edut ja nykyinen maksutaso eivät voi toteutua yhtä aikaa. Jos tietäisimme, että syntyvyys jatkuu pysyvästi matalana, mahdollisimman aikainen reagointi olisi eduksi. Esimerkiksi lisärahoitointi sille saatavine tuottoineen vahvistaisi rahoituspohjaa ja auttaisi pienentämään tulevia maksupaineita. Vastaavasti etuuspuolella olisi mahdollista miettiä mistä tulevaisuuden menoerästä hallitusti tingittäisiin.

Maksujen nosto tai etuuksien leikkaus ei ole koskaan helppoa, saati silloin kun akuutti paine muutoksille puuttuu. Reagointia tässä ja nyt rajoittaa ennen kaikkea epävarmuus. Syntyvyysvaihtelut ovat olleet voimakkaita ennenkin ja hedelmällisyysluvut voivat

kohentua. Syntyvyyden merkitystä kuvaa, että työeläkejärjestelmä olisi nykyrahoituksen tasolla tasapainossa myös pitkällä aikavälillä, jos kokonaishedelmällisyysluku olisi 1,7 tuntumassa.

JOET SYNTYVÄT PUROISTA

Kaikki toimet, joilla lapsia syntyy nykyistä enemmän, vahvistaisivat myös eläkkeiden rahoitusta. Toimenpidelistausta ei ole kuitenkaan helppo tehdä, koska madaltuneelle syntyvyydelle lienee useita syitä. Hallituskaudella olisi ainakin mahdollista arvioida, ovatko perhepoliittiset tuet kehittyneet lapsiperheiden kustannusten tahdissa ja onko niiden painotus ja kohdennus kunnossa. Pienemmät lapsiluvut voivat tarjota tilaisuuden tukien parantamiseen ilman, että perhepoliittiset kokonaismenot kasvavat.

Nykyistä korkeampi nettomaahanmuutto auttaa työeläkejärjestelmän rahoitusta - toki sillä edellytyksellä, että työllisiä tulee lisää. Jokainen palkanmaksu tuo myös vakuutusmaksutuloa, jolla työeläkkeitä rahoitetaan. Työssä käyvien maahanmuuttajien lukumäärän kasvu voi siksi olla osa ratkaisua. Se voi tapahtua sekä nykyisten maahanmuuttajien paremmalla työllistymisellä että työhön tulevien maahanmuuttajien määrän lisääntymisellä. Syntyvyyden lasku on ollut niin voimakas, että ei kuitenkaan ole realistista ajatella, että maahanmuuton tuoma lisätyöllisyys voisi sitä yksin kompensoida.

Kannattaa siis katsoa myös jo maassa olevaa työvoimaa ja erityisesti ilman työtä olevia työikäisiä ryhmiä tarkemmin. Työttömyyden väheneminen ja työllisyyden paraneminen on myös työeläkejärjestelmän etu. Näin siitäkin huolimatta, että parempi työllisyys tuottaa aikanaan korkeamman työeläkemenon. Maksutulo lyhyellä aikavälillä on kuitenkin aina varmempi kuin meno pitkällä aikavälillä. Lisäksi rahastoitu osa maksusta tuottaa pitkällä aikavälillä enemmän kuin mitä karttuneen eläkeoikeuden tarkistukset.

Nuorten nopeampi siirtyminen opintoihin ja työmarkkinoille auttaisi. Koulun päättymisen, varusmiespalveluksen ja työn väliin jäävien loppokuukausien pienentyminen auttaisi. Perhevapaiden lyhentyminen auttaisi. Ikääntyneiden työssä jatkamisen kasvu auttaisi sekin. Näillä alueilla on kyse työllisyyttä edistävän politiikan toimista ja tuloksellisuudesta, mutta myös priorisoinneista. Lukuisten eri työllisyystöryhmien työn tuloksena on hyllyillä useita vaikuttaviksi arvioituja toimia. Niitä ei kuitenkaan ole toteutettu, koska niistä ei ole yksimielisyyttä.

Eläkejärjestelmässäkin on mietittävässä maksajien ja saajien suhdetta parantavia toimia. Pysyvä työkyvyttömyyseläke on maksussa vuosikymmeniä. Vältetty työkyvyttömyyseläke sen sijaan tuo maksutuloa, toki myös paremman eläkeoikeuden myöhemmällä iällä. Vaikuttavampi kuntoutus toisi oman kortensa kekoon. Työssä jatkamisen yleistymisen 60 vuotta täyttäneiden joukossa olisi hyvää. Joustava vanhuuseläkeikä antaa siihen lähtökohtaisesti täydet mahdollisuudet. Eläkelainsäädännön mahdollistama jousto ja potentiaali ei kuitenkaan realisoidu eri syistä johtuen.

Työeläkejärjestelmän rahastot ovat jo nyt tärkeässä roolissa tulevaa maksutasoa mataloittamassa. Niiden rooli nykyisten työeläkkeiden maksamisessa ja tulevaisuusinvestointina tulisi ymmärtää. Jos

sijoitukset hallitulla riskitasolla saisi tuottamaan vielä paremmin, sen kumuloituva vaikutus olisi suuri.

Myös riskienjakoa on syytä miettiä - varsinkin, jos ei muita ennakoivia toimia saada päätettyä. Monessa maassa on mietitty pakon edessä toteutettavien äkkipäisten sopeutustoimien tilalle automaattisia, joustavasti voimaan tulevia ja vaikutuksia jakavia sopeutusmekanismeja. Niiden periaate on jakaa sekä positiivisia että negatiivisia yllätyksiä tasaisesti sekä rahoituksesta vastaavalle työikäiselle väestölle että toisaalta eläkkeitä saavalle väestölle. Suomen työeläkejärjestelmässä rahoituksen riskit kohdistuvat nyt valtaosin työikäiselle väestölle. Kun sen hartiat ovat kapenemassa, ratkaisuja kannattaa etsiä muualtakin.

Tulevaisuusselonteossa viisitoista vuotta sitten esitetty vaatimus varautumiseen kaikilla politiikan lohkoilla on edelleen mielekäs. Vain useat samansuuntaiset toimet voivat yhdessä tarjota riittävän vastavoiman väestöhaasteille.

**SUOMEN TYÖELÄKEJÄRJESTELMÄSSÄ
RAHOITUKSEN RISKIT KOHDISTUVAT
NYT VALTAOSIN TYÖIKÄISELLE
VÄESTÖLLE. KUN SEN HARTIAT
OVAT KAPENEMASSA, RATKAISUJA
KANNATTAA ETSIÄ MUUALTAKIN.**

Uusi lastensaantimaisema

ANNA ROTKIRCH

KIRJOITTAJA ON VÄESTÖLIITON TUTKIMUSPROFESSORI.

Muistan hetken, jolloin meille Väestöliiton tutkimuslaitoksen tutkijoille alkoi valjeta, että suomalaisten syntyvyyden laskussa ei ollutkaan kyse lyhyestä notkahduksesta, eikä edes vuoden 2008 talouskriisin aiheuttamasta vaikutuksesta. Talous oli elpymässä, syntyvyysluvut jatkoivat syöksyään. Myös Englannista, Yhdysvalloista ja jopa Ranskasta - vakaan ja eurooppalaisessa mittapuussa korkean syntyvyyden perikuvasta - alkoi tulla samankaltaisia viestejä: lapsia syntyy selvästi aikaisempaa vähemmän.

Googlasin ”millennials childbearing”. Ensimmäinen osuma oli ”Millennials choose sterilisation”, milleniaalit valitsevat sterilisaation. Muita aihetta valaistavia osumia ei vielä vuonna 2016 juuri ollutkaan.

Milleniaalit, joita kutsutaan myös Y-sukupolveksi, syntyivät noin 1980 - 1995. He varttuivat vuosituhannen vaihteessa ja ovat viimeinen sukupolvi, joka ehti elää edes joitain vuosia ennen sosiaalisen median ja ilmastokriisitietoisuuden läpimurtoa arjessa. Kaikki milleniaalit eivät tietenkään toivo sterilisaatiota. Päinvastoin, useimmat heistä toivovat ja myös saavat omia lapsia. Silti muistan tuon otsikon kirkkaasti. Siinä kiteytyi itselleni ymmärrys siitä, että lastensaantimaisema oli murroksessa.

Milleniaalien lastensaantimaisema eroaa edeltävien sukupolvien suhtautumisesta vanhemmuuteen. Suuret ikäluokat vaativat tehokkaita ehkäisyvälineitä ja päiväkoteja, X-sukupolvi pitkiä vanhempainvapaita ja mahdollisuutta etätyöhön. Heille perheellistyminen

oli yhä tietoisempi ja harkitumpi valinta, silti itsestäänselvyys elämänsäkulussa. Vain muutama prosentti heistä ajatteli, että ei halua lapsia lainkaan.

YHÄ USEAMPI POHTII, HALUAAKO YLIPÄÄNSÄ LAPSIA
Y-sukupolvessa tämä on muuttunut. Yhä useampi pohtii, haluaako ylipäänsä lapsia. Jos lapsia toivoo, mietitään milloin, miten ja kenen kanssa. Suomalaisten keskimääräinen ihanteellinen lapsiluku on alle kaksi lasta. Tutkimuksista tiedämme, että kuilu ihanteellisen ja saavutetun lapsiluvun välillä on merkittävä. Siten alentuneet ihanteet jo itsessään ennakoivat vähemmän lapsia.

Aikaisempien sukupolvien kohdalla työllisyys, avioituvuus ja perhepoliittiset satsaukset olivat yhteydessä korkeampaan syntyvyyteen. Näistä ei kuitenkaan ole löytynyt selitystä 2010-luvun muutoksille. Tällä hetkellä vanhat 'kovat' tekijät ovat toki edelleen vaikuttamassa. Niiden lisäksi arvomaailma ja elämänsäkululle asetut odotukset ovat myös muuttuneet.

Kuvasimme nuorten toiveita, ajatuksia ja pelkoja, jotka koskevat vanhemmuutta ja perheellistymistä Väestöliiton Perhebarometreissä vuonna 2015 ja 2017. Niiden yhteenvedot pätevät edelleen yllättävänkin hyvin. Toisaalta kyse on koetusta epävarmuudesta, toisaalta elämäntyylistä. Pienten lasten vanhemmat miettivät mahdollisten toisen ja kolmannen lapsen kohdalla, riittäisivätkö omat voimavarat, kestäisikö parisuhde ja onko varaa muuttaa isompaan asuntoon.

Lapsettomat nuoret aikuiset miettivät, istuuko vanhemmuus heidän muihin elämänsuunnitelmiinsa ja erilaisiin mahdollisuuksiin. Tai he odottavat, että elämäntilanne vakiintuisi, jotta uskaltaisi kohdata vanhemmuuden suuren vastuun ja sitoutua vuosikymmeniksi toiseen ihmiseen.

Paras toistaiseksi lukemani syväluotaus laskevaan syntyvyyteen on **Anna Louie Sussmanin** New York Timesissa julkaistu artikkeli

The End of Babies. Sussman kiteyttää uuden lastensaantimaiseman osuvasti. (Lukuun ottamatta huonoa otsikkoa -- vauvoja siis edelleen syntyy enemmistölle, myös Suomen kaltaisissa maallistuneissa ja vauraissa maissa, joissa vauvakadosta vatvominen ja nälkävuosiin vertaaminen saattaa vain ruokkia yleistä sumeutta lastensaantia koskevassa julkisessa keskustelussa.)

**HYVÄ LÄHTÖKOHTA ON MYÖNTÄÄ
MURROKSEN LAAJUUS JA SE, ETTÄ
MIKÄÄN YKSITTÄINEN POLITIIKKATOIMI
EI TULE SITÄ NOPEASTI MUUTTAMAAN.**

Sussman on itse Y-sukupolveen kuuluva nainen. 32-vuotiaana hän pakasti munasolujaan odottaessaan puolisoa tai sopivampaa elämänvaihetta. Hän rakastaa työtään ja arvostaa valinnanvapautaan, mutta hän näkee myös syntyvyystilastojen raadollisen ja elämäntielteisen puolen. Aleneva syntyvyys ei välttämättä ole huono asia, Sussman korostaa. Parhaimmillaan se edustaa kokeneita koulutusmahdollisuuksia ja urapolkuja, korkeampaa elintasoa ja laajempaa hyväksyntää lapsivapaalle elämäntyyliä.

Mutta pahimmillaan Sussmannin mukaan nykyinen trendi heijastaa syvällistä epäonnistumista: ”Työnantajien ja hallitusten epäonnistumista työn ja vanhemmuuden yhteensovittamisessa; meidän yhteistä epäonnistumistamme ratkaista ilmastokriisi niin, että lastensaanti olisi järkevä valinta; globaalin talouden kasvavaa epätasa-arvoa. Tällöin alenevat lapsiluvut eivät heijasta niinkään valintaa kuin sarjaa vastenmielisiä olosuhteita ja niiden kipeitä seurauksia.”

SUOMESSA TARVITAAN SUORAA JA REHELLISTÄ PUHETTA

Muuttunut lastensaantimaisema ei tarkoita, etteikö mitään tiedetä tai että ei mitään voisi tehdä. Hyvä lähtökohta on nimenomaan myöntää murroksen laajuus ja se, ettei mikään yksittäinen politiikkatoimi tule sitä nopeasti muuttamaan. Se ei tietenkään tarkoita, etteikö tulisi tehdä yhtään mitään, kuten Suomessa toistaiseksi on tapahtunut. Missään länsimaissa syntyvyys ei ole laskenut näin dramaattisesti, meillä on kaikkien Pohjoismaiden kaikkien aikojen alhaisimmat luvut, eikä vielä ole varmuutta yhdestäkään poliittisesta uudistuksesta.

”Hedelmällisyys haltuun” on hyvä käsitepari nykyhaasteen hahmottamiseksi. Ajattelen tätä niin yhteiskunnan ja työnantajien tasolla kuin yksilöiden ja heidän perheidensä arjessa.

LASTENSAANNIN AIKAIKKUNA ON ÄÄRIMMÄISEN KAPEA. MISTÄ NUORET AIKUISET SAAVAT TIETOA JA TUKEA OMISSA, USEIN KIPEISSÄ POHDINNOISSAAN?

Juuri nyt syntyvyydestä puhutaan lähinnä kestävyysvajeen kannalta. Onko pelko siitä, että sanoo jotain väärin, mykistänyt kokonaisen kansakunnan? Sekin saattaa olla yksi syy alenevan syntyvyyden ansaan, jossa Suomi tällä hetkellä on. Miten voisimme puhua vanhemmuudesta moninaisesti, eri valintoja kunnioittaen ja kuunnellen, mutta suoraan ja rehellisesti?

Naisten hedelmällisyys alkaa laskea vahvasti noin 35-ikävuoden jälkeen. Useimmat lapset syntyvät tällä hetkellä 30-34-vuotiailla naisilla. Lastensaannin aikaikkuna on äärimmäisen kapea. Mutta mistä nuoret aikuiset saavat tietoa ja tukea omissa, usein kipeissä pohdinnoissaan? Miten voisimme Suomessa välttää tulevaisuudesta, jossa nuori 32-vuotias nainen - Sussmanin tavoin - katsoo olevansa pakotettu pakastamaan munasoluja, koska äitiys ei tunnu vielä mahdolliselta?

Nopeaa teknologista ja työelämän murrosta kokeva yhteiskunta joutuu miettimään uudelleen tapoja, joilla vanhemmuus luontevasti ja houkuttelevasti nivotaan elämänsäkuuluun. Kouluissa voisi opettaa ei vain sitä, miten vältetään raskaaksi tulemistä ja seksitauteja, vaan myös, miten ja milloin lapsia voi tehdä. Opiskelijoille ja työntekijöille tulisi selvästi viestiä, että perheellistyminen on myönteinen ja iloinen asia myös yhteiskunnan ja kansantalouden kannalta, ja että pienen lapsen vanhempi ei jää yksin.

Onko perhepolitiikalla mahdollista vaikuttaa syntyvyyteen?

 ANNELI MIETTINEN
KIRJOITTAJA ON KELAN TUTKIJA.

Syntyvyyden alenemista on pidetty lähes väistämättömänä taloudellisen kehityksen, elintason kohoamisen ja naisten työssäkäynnin lisääntymisen seurauksena. Pohjoismaiden kehitys on tässä suhteessa ollut poikkeuksellista: syntyvyys on pysynyt eurooppalaisittain korkeana, eivätkä naisten korkea koulutustaso tai työssäkäynti ole olleet esteitä lasten saannille.

Vaikuttaa siltä, että näiden maiden harjoittama perhepolitiikka on taannut osaltaan riittävän turvalliset olosuhteet, jotta perheet ovat pystyneet hankkimaan toivomansa määrän lapsia. Viime vuosina syntyvyys on kuitenkin kääntynyt laskuun myös Pohjoismaissa ja erityisen voimakasta lasku on ollut Suomessa. Sen myötä on herätty pohtimaan, missä määrin perhepoliittisten tukien avulla voitaisiin edistää lastensaantia.

Eurooppalainen väestöntutkimus on pyrkinyt selvittämään erilaisten perhepoliittisten etuuksien ja tukijärjestelmien yhteyttä syntyvyyteen. Arviointiin liittyy monia haasteita. On hyvin vaikeaa yksiselitteisesti osoittaa perhepoliittisten ratkaisujen yhteyttä syntyvyyden kehitykseen ja erottaa sitä muusta yhteiskunnallisesta kehityksestä. Yksittäisten henkilöiden tai parien lastensaantia koskevien päätösten taustalla vaikuttaa monia eri tekijöitä ja yksittäisen

TYÖN JA PERHEEN YHTEEN- SOVITTAMISEN POLITIIKAT - PERHEVAPAAT JA PÄIVÄHOITO- MAHDOLLISUUDET - VOIVAT OLLA ENTISTÄ TÄRKEÄMPI KEINO TUKEA PERHEIDEN LASTENHANKINTAA.

tekijän roolia on vaikea osoittaa. Lisäksi vaikutukset näkyvät usein vasta viiveellä, eikä aina ole selvää, onko kyse vain lastensaannin ajoittamisen muutoksesta (lapset saadaan aikaisemmin tai nopeammassa tahdissa) vai muutoksesta perheiden lopullisessa lapsiluvussa.

Ajatus perhe-etuuksien vaikutusmahdollisuuksista syntyvyyteen nojaa vahvasti taloustieteelliseen ajatteluun ihmisten käyttäytymiseen ja valintoihin vaikuttavista tekijöistä. Perusajatuksena on, että lapsesta aiheutuvien kustannusten vähentyessä lasten kysyntä kasvaa, eli lapsia hankitaan enemmän. Perheen tulotasolla on tämän mukaan positiivinen yhteys lastenhankintaan. Perhepoliittiset tuet voivat vähentää lapsesta syntyviä kustannuksia joko suoraan tulonsiirtoin (perheiden saamat rahalliset tuet), subventoimalla lapsiin liittyvien palveluiden ja tuotteiden hintoja tai verotuksen kautta.

MITÄ TUTKIMUKSET KERTOVAT?

Valtaosassa tutkimuksia perhepoliittisten etuuksien vaikutus syntyvyyteen on kuitenkin arvioitu suhteellisen vähäiseksi. Useita eri Euroopan maita käsittäneessä pitkittäisvertailussaan Blanchet ja Ekert-Jaffé (1994) arvioivat, että perhe-etuudet ovat kokonaisuudessaan pystyneet nostamaan hedelmällisyyttä noin 0.2 lapsella naista kohden. Tuoreemmissa tutkimuksissa tulonsiirtojen vaikutus syntyvyyteen on yhtä lailla arvioitu melko vaatimattomaksi,

noin 0.1 lasta naista kohden (Gauthier & Hatzius 1997; D’Addio & d’Ercole 2005; Luci & Thévenon 2011; Cohen 2013; Gonzales 2013; Galloway & Hart 2015).

Perhetukien arvioinnissa on lisääntyvästi sovellettu myös kvasisikokeellisia asetelmia, jolloin pystytään suoraviivaisemmin osoittamaan yhteys tukien ja lastensaannin välillä. Tulosten valossa näyttää kuitenkin siltä, että vasta hyvin merkittävät korotukset, kuten esimerkiksi lapsilisien tai vanhempainvapaakorvauksen huomattava korotus Saksassa tai Quebeckin osavaltion tarjoama mittava ”vauvabonus” Kanadassa ovat onnistuneet nostamaan syntyvyyttä jossain määrin (Riphahn & Wiynck 2017; Malak ym. 2019; Raute 2019).

Etuudet voivat myös pyrkiä vähentämään lapsen syntymästä ja hoidosta aiheutuvia niin sanottuja vaihtoehtois kustannuksia, jotka tyypillisesti realisoituvat äidin poissaolona ansiotyöstä ja tästä aiheutuvasta palkkatulojen menetyksestä. Naisten koulutustason noustessa ja työssäkäynnin yleistyessä työn ja perheen yhteensovittamisen politiikat - perhevapaat ja päivähoitomahdollisuudet - voivatkin olla entistä tärkeämpi keino tukea perheiden lastenhankintaa. Makrotason havainnot, eli korkean syntyvyyden esiintyminen niissä maissa, joissa perhevapaat tai päivähoitomahdollisuudet ovat hyvällä tasolla, näyttäisivät antavan tukea tälle tulkinnalle (McDonald 2000; Frejka ym. 2018). Mikrotason tutkimuksissa esimerkiksi perhevapaiden pituudella ja syntyvyydellä ei kuitenkaan ole juuri havaittu yhteyttä.

Vahvinta tutkimusnäyttöä on päivähoidon myönteisestä vaikutuksesta. Päivähoidon tarjonnan on havaittu lisäävän syntyvyyttä erityisesti niissä maissa, joissa päivähoitopalveluja on ollut huonosti tarjolla (Del Boca 2002; Hank ym 2004; Andersson ym. 2004; Rindfuss ym. 2007; Baizan 2009).

TUORE TUTKIMUSTIETO LAPSETTOMUUDEN KEHITYKSESTÄ VIITTAÄ SIIHEN, ETTÄ LASTENSAANNIN ESTEET KOSKEVAT ENTISTÄ USEAMMIN PIENITULOISIA JA MATALASTI KOULUTETTUJA MIEHIÄ JA NAISIA.

Näyttää siltä, että perhepoliittiset tuet ovat pitkällä aikavälillä pikemminkin tasanneet sosioekonomisten ryhmien välisiä eroja lastensaannissa kuin lisänneet merkittävästi syntyvyyttä. Toisaalta tuore tutkimustieto lapsettomuuden kehityksestä (Jalovaara ym. 2019; Miettinen ym. 2015) viittaa siihen, että lastensaannin esteet koskevat entistä useammin pienituloisia ja matalasti koulutettuja miehiä ja naisia, jotka eivät välttämättä hyödy perheen ja työn yhteensovittamisen politiikoista. Onkin esitetty, että yksittäisten perhepoliittisten etuuksien käyttöönotto tai merkittäväkään taso- korotus ei sellaisenaan vielä riitä ylläpitämään korkeaa syntyvyyttä, vaan eri yhteiskuntapolitiikoiden – koulutus-, asumis-, työllisyys- ja tasa-arvopolitiikan – tulee perhepoliittisten keinojen rinnalla tukea yhdenmukaisesti perheiden lastensaantia.

Onko yhteiskunta valmis yhtenäiskulttuurin jälkeiseen perhepolitiikkaan?

ELISA GEBHARD

KIRJOITTAJA ON SUOMEN NUORISOALAN KATTOJÄRJESTÖ
ALLIANSSIN PUHEENJOHTAJA.

Kun kyse on syntyvyydestä, kääntyvät katseet usein nuoriin. Syntyvyys on ollut alle väestön uusiutumistason vuodesta 1969 lähtien. On siis virheellistä väittää, että nuoret olisivat yksin syyllisiä tähän länsimaisittain tyypilliseen ilmiöön. Nuorten kokemusten ymmärtäminen voi kuitenkin auttaa meitä kohti ratkaisuja.

Henkilökohtainen teema vaatii myös hieman henkilökohtaista pohdintaa. Kuulun milleniaalisukupolveen, ja laajahkossa ystäväpiirissäni vain parilla omaan ikäluokkaan kuuluvalla on lapsi.

Moni ystävästäni ei halua lapsia ollenkaan. Osa suunnittelee lapsen hankkimista itsenäisesti, ilman kumppania. Eräs on aina haaveillut lapsesta, mutta joutuu nyt arvioimaan toiveitaan uudestaan ilmastoyöstä - vauva kun ei varsinaisesti ole ekoteko. Samasta syystä joku haaveilee adoptiosta, osa taas kammoaa ajatusta

**NUORTEN KOKEMUSTEN
YMMÄRTÄMINEN VOI AUTTAA MEITÄ
KOHTI RATKAISUJA.**

synnyttämisestä. Osa on jo haudannut vauvahaaveensa, kun ei ole tähän mennessä löytynyt henkilöä, jonka kanssa perustaa perhe. Samaa sukupuolta olevan kumppanin kanssa elävä joutuu selvittämään, miten vauva ylipäänsä tehdään. Osalla suurimmat haaveet elämässä liittyvät uraan, eikä vastuu lapsiperheen huoltamisesta sovi kalenteriin. Toiset kokevat elämän- tai työtilanteen turhan epävarmaksi. On myös niitä, jotka eivät yksinkertaisesti kykene hankkimaan biologisia lapsia.

Tämän kaiken lisäksi tulee huomioda, että nuoret eivät ole heterogeeninen joukko. Henkilökohtaisia tarinoita on yhtä paljon kuin nuoria ihmisiä.

Mitä tulee perheellistymiseen liittyviin toiveisiin, yhtenäiskulttuurista ei ole tietoaakaan. Eikä tämä ole välttämättä huono asia. Etenkin naisilla on historiallisen hyvät mahdollisuudet päättää oman elämänsä suunnasta. Oikea kysymys ei ehkä sittenkään ole, miksi nuoret eivät hanki lapsia. Sen sijaan pitäisi kysyä, onko yhteiskuntamme valmis siihen, että perheen konsepti on erilainen kuin 70 vuotta sitten, eivätkä vanhat ajat palaa. Onko yhteiskuntamme aidosti valmis yhtenäiskulttuurin jälkeiseen perhepolitiikkaan?

TODELLISUUS ON MUUTA KUIN PERINTEINEN PERHEEN IHANNE

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) mukaan Suomessa noin kolmasosa kaikista perheistä ei vastaa perinteistä käsitystä ydinperheestä. Esimerkiksi yli viidennes perheistä on yhden vanhemman perheitä. Tilastokeskuksen luvut kertovat, että sateenkaari-perheiden määrä on kasvanut jo vuosien ajan ja kasvaa yhä - joskin kyse on myös siitä, kuinka näkyväksi ja mahdolliseksi vähemmistöjen olemassaolo on tehty.

Kaikesta tästä huolimatta perheen ihanne tuntuu yhä olevan avioliitossa elävät äiti ja isä, sekä heidän kaksi biologista lastaan. Esimerkiksi ehdotus läheisten päivän juhlimisesta päiväkodeissa isän- tai äitienpäivän sijaan kohtasi melko paljon vastustusta. Samaa sukupuolta olevat parit ovat saaneet vasta vuodesta 2017 lähtien solmia avioliiton. Lainsäädäntömme edellyttää yhä sukupuolensa korjaavan henkilön sterilointia.

YHTEISKUNTA, JOKA ARVOSTAA VAIN PERINTEISTÄ YDINPERHETTÄ, ON JULMA JA AHDAS JÄSENILLEEN. SE TUSKIN EDISTÄÄ SYNTYVYYDEN KASVUA.

Samaan aikaan nuorilla sukupolvilla on yhä moninaisempia mahdollisuuksia, esikuvia ja polkuja. Kun ei ole pakko sopeutua ydinperheen muottiin, miksi tinkiä omasta identiteetistään? Toisaalta, vaikka nuoret tutkimusten mukaan arvostavat vakautta - kuten omistusasumista ja vakituisia työsuhteita - näiden saavuttaminen ei ole itsestäänselvyys. Paineet ydinperheen puuttumisesta voivat aiheuttaa myös pahoinvointia ja ahdistusta. Esimerkiksi nuorista vastentahtoisesti lapsettomista miehistä suurin osa ilmoittaa syyksi sopivan kumppanin puuttumisen ja sama koskee myös isoa osaa naisista. Samalla julkisessa keskustelussa on muodikasta syyllistää näitä ihmisiä vääränlaisesta deittailukulttuurista tai itsekkyydestä.

Yhteiskunta, joka arvostaa vain ydinperhettä, on julma ja ahdas jäsenilleen. Se tuskin edistää syntyvyyden kasvua.

Toisaalta hyvinvointivaltion kannalta on mahdoton yhtälö, että syntyvyyden lasku jatkuu, hoivamenot kasvavat väestön ikääntyessä ja samalla nuoret sukupolvet voivat huonosti tai syrjäytyvät. Jos luovumme lapsista, luovumme samalla lupauksesta, että tulevaisuudessa hyvinvointiin on varaa kuten tähän mennessä.

Kyse on monilta osin asenneilmapiiristä ja sitä heijastavista käytännöistä. Liberaalimpi suhtautuminen moninaisiin valintoihin sekä perheisiin ja tätä tukeva lainsäädäntö voisivat parhaimmillaan edistää myös syntyvyyskehitystä. Myös perheystävällisemmän työelämän osalta voidaan tehdä paljon. Perhevapaauudistus tai joustavammat käytännöt työpaikoilla ovat osa yhteiskunnan tasa-arvoa, mutta niiden yhteyttä syntyvyystilastoihin ei voida täysin varmasti osoittaa.

On hyväksyttävä, että lisääntyminen on läpensä henkilökohtainen asia. Näin ollen ei ole olemassa varmoja keinoja saada nuoria innostettua lapsentekopuuhiiin. Jos haluamme, että yhteiskuntamme kykenee huolehtimaan kaikista, meidän on suunnattava katseemme toiseen vaihtoehtoon - siis maahanmuuttoon. Viime kädessä kyse on siitä, näivettääkö ahdas identiteettipolitiikka hyvinvointivaltiomme, vai hyväksymmekö paitsi moninaiset perhemuodot, myös maahanmuuton välttämättömäksi osaksi suomalaista yhteiskuntaa.

Olemme tunareita, jos väestö oikeasti supistuu

KAI MYKKÄNEN

KIRJOITTAJA ON KANSANEDUSTAJA

JA KOKOOMUKSEN EDUSKUNTARYHMÄN PUHEENJOHTAJA.

2020- ja 30-luvuilla syntyy Tilastokeskuksen 2019 ennusteen mukaan noin 10 000 lasta vuodessa vähemmän, kuin mitä vielä viisi vuotta sitten oletettiin. Pelastavatko robotit? Eivät ratkaisevasti. Automaatio näkyy työssä olevien tuottavuuden nousuna. Todennäköisesti automaatio nostaa tuottavuutta enemmän teollisuudessa ja ”markkinapalveluissa” kuin verorahoitteisissa palveluissa. Verorahoitteisten palveluiden osuus työvoimasta kasvaa, ja muualle riittää työvoimaa vielä vähemmän kuin mitä työikäisen väestön määrästä suoraan johtuu.

Automaatio eli tuottavuuden nousu menee myös palkkoihin ja vapaa-aikaan - kuten pitääkin. Kun emme halua palkkaerojen kasvavan, verorasitus kasvaa, kun verorahoitteisten palveluiden palkat kehittyvät samaan tahtiin avoimen sektorin kanssa, vaikka tuottavuudessa ei samansuuruista paranemista olisi.

Työikäisten määrä ei siis saisi luisua tämän hetken ennusteen tapaan. Muuten verorahoitteisten palveluiden osuus palkkasummasta uhkaa kasvaa niin suureksi, että suomalaisten on vaikea ylläpitää hyvinvointivaltiota kestävästi.

AVAIN MATALASTI KOULUTETTUJEN TYÖLLISYYDESSÄ

Mikä lääkkeeksi? Ensin kannattaa tehdä oikea diagnoosi. Olen itsekin ajatellut syntyvyyden laskun syyksi uran, perheen ja vapaan elämäntavan vaikeuksia. Perhevapaa uudistus ja lapsivalintojen uravaikutuksen minimointi onkin tärkeää sukupuolten tasa-arvolle työelämässä ja elinkaaren aikaisissa itsenäisissä tuloissa.

EMME EROTU POHJOISMAISTA URANAISTEN LAPSILUVUSSA VAAN KOKONAAN LAPSETTOMIKSI JÄÄVIEN VÄHÄN KOULUTETTUJEN SUURESSA MÄÄRÄSSÄ.

Mutta: viimeisten tutkimusten perusteella syntyvyyden lasku painottuu heikosti koulutettuihin. Emme erotu pohjoismaista uranaisten lapsiluvussa vaan kokonaan lapsettomiksi jäävien vähän koulutettujen suuressa määrässä. Yli puolet heistä ei ole vakaassa parisuhteessa, ja lähes puolet ei ole koskaan ollutkaan.

Työn ja koulutuksen sivuraiteille ajautuneet eivät siis pariudu eivätkä hanki lapsia. Peruskoulupohjalla ei enää synny sellaista pohjaa, jolle perheen rakentaa. Kaikille pitää saada toisen asteen koulutus, mutta on julma utopia kuvitella, että koulutus yksin olisi ratkaisu työmarkkinoiden urakehitykseen.

Koko ikäluokasta ei voi tulla luovia johtajia. On rehellisesti ratkaistava kysymys siitä, onko ihmisen palkkaamisen kynnyksinä niin korkealla, että koko ikäluokka ei millään pärjää kilpailussa koneiden

kanssa, jotka pystyvät hoitamaan entistä suuremman osan niistä töistä, joihin kouluttamattomat 1980-luvulla työllistyivät?

Palkkaamiskynnystä on laskettava ja varmistettava kaiken työn kannattavuus myös tekijälleen. Näin koko ikäluokka pysyy työn syrjässä kiinni. Emme voi hyväksyä tilannetta, jossa työvoimapula estää hyvinvointivaltion rahoittamisen, vaikka meillä on seitsemän prosentin rakenteellinen työttömyys.

OLEMME TUNAREITA, JOS VÄESTÖ OIKEASTI SUPISTUU

Onko Suomessa vuonna 2050 oikeasti vähemmän ihmisiä, kuten Tilastokeskus ennustaa? En itse löisi vetoa moisen puolesta. Afrikassa ja Aasiassa väestönkasvu jatkuu. Sadat miljoonat nuoret ovat kiinnostuneita rakentamaan parempaa elämää Euroopassa. Kun meillä on selvä tarve työvoimalle, onko mahdotonta löytää turvallinen tapa kanavoida Suomeen osaajia ja tekijöitä?

Talousnobelistit **Abhijit Banerjee** ja **Esther Duflo** viittaavat tuoreessa kirjassaan tutkimukseen Tanskasta, jossa maahanmuuton havaittiin parantavan myös matalasti koulutettujen tanskalaisten palkkoja. Tutkimuksessa havaittiin, että maahanmuuttajien määrän kasvun myötä kantaväestön matalasti koulutettuja työntekijöitä siirtyi manuaalisesta työstä vaativampiin tehtäviin, jolloin heidän palkkatasonsa parani.

**MEIDÄN EI TARVITSE NOSTAA
MAAHANMUUTTOA EDES RUOTSIN
TASOLLE PYSÄYTTÄÄKSEMME
TYÖIKÄISTEN OSUUDEN SUPISTUMISEN.**

Suomessa työikäinen väestö pienenee. Ruotsissa se kasvaa korkeamman syntyvyyden ja maahanmuuton ansiosta. Ruotsiin investoidaan enemmän osin siksi, ettei työvoimasta ole vastaavaa niukkuutta kuin Suomessa. Meidän ei tarvitse nostaa maahanmuuttoa edes Ruotsin tasolle pysäyttääksemme työikäisten osuuden supistumisen. Kohtuullinen ja hallittu muutos riittää.

Tarvitaan automaatioon perustuvat sujuvat Suomeen muuton lupaprosessit, jotka antavat avoimesti etusijan korkeamman osaamisen ja matalamman riskin turvallisuusprofiilin omaaville ryhmille. Työperäistä maahanmuuttoa ei pidä rakentaa hakijoiden yhdenvertaisuuden logiikalla. Tarvitaan houkuttelua ja markkinointia – Suomi-kuvaa. Tärkeimpänä osatekijänä tarvitaan parempi elämänlaatu suomen kieltä (ainakin alkuun) osaamattomalle perheelle – englanninkielisten perhe- ja koulupalveluiden riittävyys ennen kaikkea.

Erityisesti osaavan työvoiman saatavuus täytyy pystyä turvaamaan. Suomen korkeakoulujen on otettava strategiansa ytimeen ulkomaisten opiskelijoiden houkuttelu isosti. Muuten meillä onkin pian yliopistopaikka jokaista Suomessa syntyvää kohden.

Suomeen opiskelemaan tulevat osaajat täytyy myös saada työllistymään nykyistä sujuvammin. Tässä yrityksillä ja yrittäjillä on tärkein tehtävä murtaa työpaikkojen kieli- ja kontaktimuurit.

Vauvat, vaarit ja Suomen hyvinvointi

 MARJA JYLHÄ
KIRJOITTAJA ON TAMPEREEN YLIOPISTO GERONTOLOGIAN PROFESSORI.

Väestön ikääntyminen voi johtua kolmesta syystä: syntyvyyden laskusta, eliniän pitenemisestä tai nuorten maastamuutosta. Kahteen ensimmäiseen, Suomessa tärkeään, syyhyn suhtaudutaan ristiriitaisesti. Väestön kasvun rajoittaminen on tärkeä maailmanlaajuinen tavoite, mutta Suomessa – niin kuin monessa muusakin Euroopan maassa – huolenamme on syntyvyyden lasku. Ikäihmisten määrän kasvua pidetään usein ongelmana, mutta ennenaikaisen kuolleisuuden väheneminen on vuosikymmeniä ollut yhteiskuntapolitiikan keskeinen tavoite. Aika harva tahtoisi itse kuolla parhaassa keski-iässä.

Väestön ikääntyminen on monimuotoinen ilmiö. Eläkeikäisten – yli 65-vuotiaiden – määrä ja suhteellinen osuus koko väestöstä on kasvanut nopeasti ja ihan erityisen nopeasti viime vuosina, kun suuret ikäluokat ovat ehtineet kypsään ikään. Lähivuosina 65-75-vuotiaiden määrän kasvu kuitenkin taittuu, kun taas vanhemmat ryhmät jatkavat kasvuaan.

Uusi, ennennäkemätön ilmiö Suomessa ja koko maailmassa on muutama vuosikymmen sitten alkanut vanhuusiän piteneminen ja hyvin vanhojen ihmisten määrän kasvu. Yhä useampi suomalainen elää 80- ja 90-vuotiaaksi ja nyt 80 vuotta täyttävillä on vielä edessään useampia elinvuosia kuin saman ikäisillä 10 tai 30 vuotta sitten. Satavuotiaidenkin määrä kasvaa.

VÄESTÖN IKÄÄNTYMISEN VAIKUTUKSET YHTEISKUNTAAN RIIPPUVAT PALJOLTI YHTEISKUNNAN OMISTA PÄÄTÖKSISTÄ.

Ikäihmiset ovat aktiivisempia ja koulutetumpia kuin ennen ja ”nuorten vanhojen”, alle 75-vuotiaiden, terveys ja toimintakyky ovat parempia kuin aiemmillä sukupolvilla. Suuri enemmistö kaikista yli 75-vuotiaista elää itsenäistä, aktiivista elämää ja yli 90-vuotiaistakin enemmistö asuu omassa kodissaan.

Eliniän piteneminen muuttaa perheitä ja sosiaalisia suhteita. Yhä useammassa perheessä on 4-5 sukupolvea. Lapsenlapset saavat pitää isovanhempansa aikuisikäen saakka. Sisarusuhteet pitenevät. Ja vaikka julkisuus on sakeanaan juttuja julkkisten parinvaihdosta, todellisuudessa avioliitot kestävät pidempään kuin koskaan aikaisemmin.

Väestön ikääntymisen vaikutukset yhteiskuntaan riippuvat paljolti yhteiskunnan omista päätöksistä. Mitä suurempi osuus suomalaisista on ikääntyneitä, sitä enemmän Suomen hyvinvointi merkitsee ikääntyneiden hyvinvointia ja sitä suurempi on myös ikääntyneiden oma panos hyvinvoinnin ylläpitoon.

PELOTTELU HUOLTOSUHTEELLA OSIN VINKSAHTANUTTA

Pelottelu huoltosuhteen heikkenemisellä - siis yli 65-vuotiaiden määrän kasvulla suhteessa 15-64-vuotiaiden määrään - on osittain aika vinksahdanutta. Yhä useammat yli 65-vuotiaat ovat töissä omasta halustaan ja siksi että eläkeikärajat nousevat. Vielä useammat olisivat, jos työelämän ikäsyrrintä saataisiin loppumaan. Omaishoidon rahallinen arvo lasketaan miljardeina ja suuren osan siitä tekevät eläkeikäiset. Suomen teattereita, konserttisaleja ja kotimaanmatkailua pyöritetään pitkälti eläkeikäisten rahoilla.

Kun eliniän piteneminen kasvattaa ikääntyneiden määrää, yhteiskunnan kannattaa pelottelun ja valituksen sijasta nähdä, millaisia ovat pidemmän elämän tuomat mahdollisuudet ja miten yhteiskuntaelämä järjestetään vastaamaan olemassa olevan väestön tarpeita. Miten edistetään toimintakyvyn säilymistä mahdollisimman pitkään? Miten rakennetaan kylät, kaupungit ja palvelut siten, että myös huonommin liikkuva ja hitaammin järkeilevä voi hoitaa asiansa itsenäisesti? Miten karsitaan ikäsyrrintä ja iän mukainen ihmisten erottelu sieltä, missä sille ei ole perusteita? Miten poistetaan esteet sen tieltä, että ikääntyneet voivat olla aktiivisia toimijoita yhteiskunnan kaikilla tasoilla?

YHTEISKUNNAN KANNATTAÄ PELOTTELUN JA VALITUKSEN SIJASTA NÄHDÄ, MILLAISIA OVAT PIDEMMÄN ELÄMÄN TUOMAT MAHDOLLISUUDET JA MITEN YHTEISKUNTAELÄMÄ JÄRJESTETÄÄN VASTAAMAAN VÄESTÖN TARPEITA.

Entä hoiva ja palvelut, kysyy moni lukija tässä kohtaa. Kuinkas niistä selvittää? On hyvä muistaa, että ikääntyneiden palveluita, siis kotihoitoa tai ympärivuorokautista hoivaa, tarvitsee vain vähäinen osa ikäihmisistä kerrallaan - lähinnä pitkän elämän viimeisinä kuukausina tai vuosina. Hyvä hoiva kyetään myös maksamaan, jos haluamme. Suomi käyttää ikäihmisten palveluihin bruttokansantuotteeseen suhteutettuna melkein kolmanneksen vähemmän varoja kuin muut Pohjoismaat. Hoitajiakin riittänee, jos työolot ja palkka ovat kunnolliset - ja jos toivottaisimme nykyistä lämpimämmin tervetulleiksi Suomeen muualta muuttavia.

Terveempi ikärakenne vaatii tekoja

JOHANNES KOSKINEN

KIRJOITTAJA ON SDP:N KANSANEDUSTAJA
JA VALTIOVARAINVALIOKUNNAN PUHEENJOHTAJA.

Euroopassa on jo totuttu ajattelemaan, että väestö ikääntyy ja vanhenee. Kasvua tulee vain maahanmuuton kautta, lähinnä isoimpiin kasvukeskuksiin. Naapurialueilla Afrikassa, Lähi-idässä ja Etu-Aasiassa syntyvyys ja väestönkasvu taas on liiallista ja muuttopaineita kärjistävää.

Vuonna 2016 EU-jäsenmaiden keskimääräinen syntyvyys naista kohti eli niin sanottu hedelmällisyysluku oli 1,60, kun väestön uusiutumisen samalla tasolla turvaava luku olisi 2,10. Tämän normaalitason alle jää myös EU-maista korkein Ranskan syntyvyys (1,92). Matalimmat syntyvyysluvut ovat pitkään olleet etelän Italiassa ja Espanjassa (1,34) sekä itäisessä Keski-Euroopassa Puolasta Kroatiaan.

Suomen syntyvyys on ollut suhteellisen vakaasti lähellä EU:n keskiarvoa, muita pohjoismaita alempana. Viime syksyn tiedot syntyneiden lasten jyrkästä vähenemisestä tulivatkin yllätyksenä. Putoamme Euroopan hännille, varsinkin Etelä-Suomessa alle Italiankin lukujen.

Näillä syntyvyysluvuilla Suomen asukasluku kasvaa vuosina 2018–2030 vielä hiukan, eli 46 000 hengellä, mutta rajusti vähemmän kuin normaalimmalla tasolla vuosina 2006–2012 – tuolloin noin 280 000 hengellä. Työikäisten määrä vähenisi yli 70 000 henkeä ja huoltosuhde kärsisi haaksirikon.

YKSI MEGATRENDEISTÄ

- MIKSI SYVÄNNE SUOMESSA?

Vaalikeskusteluissa ja hallitusohjelmassa Suomen ikärakenteen vanhentumisen monet haasteet olivat kyllä esillä, mutta eivät syntyvyyden laskun vaan eliniän pitenemisen ja huoltosuhteen heikentymisen vuoksi. **Rinteen** ja **Marinin** hallitusohjelman alussa todetaan ikääntyminen kaupungistumisen, ilmastonmuutoksen, globalisaation ja teknologisen kehityksen rinnalla Suomea ja maailmaa keskeisesti muuttavaksi tekijäksi.

Mikä sitten on syntyvyyden äkkiputouksen syy juuri Suomessa? Varmoja vastauksia ei ole. Tiedämme, että monenlainen epävarmuus on lisääntynyt: työmarkkinoilla, taloudessa, ilmasto- ja ympäristöasioissa, asuntomarkkinoilla, myös politiikan repivyydessä ja ääri-ilmiöissä. Jatkuvat kriisiuutiset, some-paniikit, uhkien korostus ja mahdollisuuksien latistuminen murentavat tulevaisuuden uskoa.

Toisaalta taloudessa ja työllisyydessä on mennyt kohtalaisesti eivätkä edellisen vaalikauden aktiivimallit ja indeksileikkaukset kielteisistä vaikutuksista huolimatta sentään romahduttaneet lapsiperheiden toimeentuloa. Suurimmassa osassa Suomea nuorten poismuutto ja kasautuminen kasvukeskuksiin on synkistänyt näkymiä.

Ehkä vertauskohdaksi voi ottaa Baltian maiden viime vuosikymmenten kehityksen. 1990-luvulla väestöä karkasi ja syntyvyys laski, kun vapaus aluksi toi epävarmuutta ja synkkiä tulevaisuudennäkymiä. Jaloilleen pääsyn ja EU-jäsenyyden turvin 2000-luvulla turvaverkot ovat kohentuneet, talous ja optimismi kasvanut. Nyt Viron, Latvian ja Liettuan syntyvyysluvut ovat nousseet pohjalta Euroopan keskitasolle, ohi Suomen.

VINOUTUNUT ALUEKEHITYS ALENTAA SYNTYVYYTTÄ

Tuoreimpien väestöennusteiden mukaan vuonna 2030 Suomessa on alle 15-vuotiaita 162 000 vähemmän kuin vuonna 2018. Jos tämän hetken trendistä laskettu kehitys saa jatkua ilman korjaustoimia, moni luokka ja päiväkotitilanne tyhjenee. Alueellinen keskittyminen pahentaisi kierrettä.

Vuoteen 2030 mennessä väestö kasvaisi vielä Uudellamaalla liki kymmeneksen, Pirkanmaalla 4 prosenttia ja Varsinais-Suomessa hiukan. Näissäkin maakunnissa sisäisesti kasvu keskittyisi pääkaupungin, Tampereen ja Turun seuduille. Muissa maakunnissa väkiluku vähenisi, pahimmillaan Etelä-Savossa, Kainuussa ja Kymenlaaksossa yli kymmenen prosenttia.

TASAPAINOISEMPI ALUEKEHITYS HELPOTTA LAPSIPERHEIDEN PALVELUJEN JA ELINOLOJEN PARANTAMISTA.

Sekä tilastojen että arkikokemuksen mukaan muutto suurkaupunkeihin vaikuttaa alentavasti syntyvyyteen eri reittejä: perhe perustetaan myöhemmin, lapsia hankitaan vähemmän ja myöhemmin, asuntojen hinnat karkaavat käsistä. Tasapainoisempi aluekehitys helpottaa lapsiperheiden palvelujen ja elinolojen parantamista.

MIELIALATEKIJÖILLÄ ON MERKITYSTÄ, MUTTA NIIHIN VAIKUTETAAN POSITIIVISILLA TEOILLA NUORTEN JA LAPSIPERHEIDEN ELÄMÄÄ KOHENTAEN ENEMMÄN KUIN PARHAILLAKAAN VALISTUSKAMPANJOILLA.

VÄESTÖPYRAMIDIA SANEERAAMAAN

Mielialatekijöillä on merkitystä, mutta niihin vaikutetaan positiivisilla teoilla nuorten ja lapsiperheiden elämää kohentaen enemmän kuin parhaillakaan valistuskampanjoilla. Tarvitsemme määrätietoista uudistusohjelmaa monilla sektoreilla, mistä hallitusohjelmassa on jo aineksia. Esimerkinomaisesti listauksena:

- Koulutusaikoja ja ammattiin valmistumista nopeutetaan.
- Työuran alkuunkin pitää saada turvallisia työsuhteita.
- Asuntopolitiikassa on kyettävä tuottamaan kohtuuhintaisia vuokra- ja omistusasuntoja alueellisesti tasapainoisella tavalla.
- Lasten ja nuorten hyvinvointipalvelujen pitää toimia varmasti ja kattavasti.
- Työaikojen ja toimeentuloturvan tulee joustaa lapsiperheiden tarpeisiin.
- Työperäisen maahanmuuton tulee tukea myös terveempää ikärakennetta.

Syntyvyyden laskussa kyse vahvasti kulttuurillisesta muutoksesta

INKA HOPSU

KIRJOITTAJA ON VIHREIDEN KANSANEDUSTAJA
JA ESPOON KAUPUNGINVALTUUSTON PUHEENJOHTAJA.

Tapasin Japanin parlamentin kollegoita, jotka totesivat, että jaamme samat suuret haasteet pienen syntyvyyden ja sitä myötä väestön merkittävän ikääntymisen suhteen. Hyvä herättely vaalikauden alkuun tunnustaa haasteidemme mittaluokka, vaikka yhteiskuntamme toki ovat monin tavoin erilaiset. Muutoksen suunta on yhteinen koko Euroopalle. Äitini syntyessä 1947 Suomeen syntyi ennätysasuuri kohortti, yli satatuhatta lasta. Tyttäreni syntyessä 2007 ikäluokan kooksi tuli noin 60 000, viime vuonna luku oli laskenut jo reippaasti alle 50 000:een.

MUUTOKSEN SUUNTA ON YHTEINEN KOKO EUROOPALLE.

Hyvinvointipalvelumme ovat rakentuneet suurelta osin työssäkäyvien verotulojen varaan. Ei tarvita kummempaa ekonomistia arvioimaan, että tyttäreni ikäluokan tulee olemaan vaikea elättää vanhusiässä olevaa, aiempaa vanhemmaksi elävien isovanhempiensa

ikäluokkaa. Hoidot kehittyvät ja suomalaiset elävät yhä pidempään. Huolestuttavaa on se, että raihnaisia elinvuosia kertyy elämän lopputaipaleelle huomattavasti enemmän kuin pohjoismaisille naapureillemme, vaikka eliniänodotteessa ei ole sanottavaa eroa.

Yksi keino vastata haasteisiin on nopeasti tarttua vanhusväestön henkiseen ja fyysiseen hyvinvointiin noiden viimeisten 10 - 15 elinvuoden elämänlaadun parantamiseksi ja kustannusten vähentämiseksi. Kuntien rahoitukseen kaavailtiin näihin toimiin kannustavaa hyvinvointikerrointa jo viime hallituskaudella, ja tämän soisi etenevän pikimmiten. Ilmaiset uuntiliput eläköityneille, kutsut yhteisölliseen toimintaan - vaikka kuorolaulun pariin -, tehokas tarttuminen pitkäaikaissairauksien hoitotasapainoon ja esimerkiksi vanhusten ennaltaehkäisevä päihdetyö ovat esimerkkejä vaikuttavista toimista.

Työikäisen väestön vähetessä kapeneva ja myös alueellisesti jakautuva veropohja ohjautuu yhä enemmän sosiaali- ja terveyspalveluihin, ja näissä palveluissa vielä aiempaa enemmän elinvuosien loppupäähän. Julkisten menojen toinen suurera koulutus jää tässä kehityksessä kärsijäksi.

Tällä vuosituhannella sote-menot ovat kasvaneet yli puolitoistakertaisiksi kun taas koulutusmenot ovat ennallaan. Ja tässä ei vielä näy suurten ikäluokkien vaikutus täydessä mitassa – sote-menojen kasvu tulee lähivuosina kiihtymään.

Jotta voisimme kilpailla markkinoilla korkean teknologian osaamisella, tarvitsisimme päin vastoin uusia sijoituksia koulutukseen ja tutkimukseen, osaamistason nostoa ja jatkuvaa oppimista läpi elämän. Koulutuksen laatua turvaamaan herätään toivottavasti ilman koulutussektorin kriisiä. Lukutaitomittarit, opettajien jaksaminen ja alalle hakeutuminen kaikki osoittavat jo kääntynyttä suuntaa.

Vaikein haasteemme tulee olemaan työvoiman puute. Tämä näkyy jo sotesektorilla, vuoteen 2030 mennessä 44 000 eläköity-

vän työntekijän tilalle tarvittaisiin 90 000 uutta. Samalla jaksolla työikäisen väestön määrä supistuu 55 000:lla. Julkisuudessa keskusteltu hoitajamitoituksen muuttaminen kasvattaisi tätä vajasta entisestään.

On päivänselvää, että ikääntyvä Eurooppa hyötyisi maahanmuutosta. Työperäisen maahanmuuton sujuvuuden parantaminen, kaikkien tulijoiden uuden kielen oppiminen, nopea töihin pääsy ja henkinen hyvinvointi uudessa asuinmaassaan ovat kriittisiä tekijöitä onnistumisen kannalta.

Suomessa kokemus sekä keskustelu perhe-elämän ja työelämän yhteensovittamisesta painottuu arjen kiireeseen, työn ja perheen hankalaan yhteensovittamiseen, laadukkaisiin julkisiin varhaiskasvatus- ja koulutuspalveluihin, jotka kuitenkin suurissa kaupungeissa natisevat liitoksistaan ja maaseudulla ovat pysyvän lakkautusuhan alaisia.

Vaikka rakastamme lapsiamme, se ei välttämättä näy palvelukulttuurissamme. Haikailemme Espanjan lomalla ravintolassa kohtaamaamme lapset huomioivaa palvelua ja tapaa, jossa seurue vauvasta vaariin voi pienestä metelistä häiriintymättä viettää yh-

**LASTENHOITOFASILITEETTIE
HUOMIOIMINEN ON SUOMESSA
KEHITTUNYT VIIMEISEN VIIDENTOISTA
VUODEN AIKANA HUIMASTI, EHKÄ
ASENTEET JA PALVELU SEURAAVAKSI?**

teistä ravintolaillallista. Lastenhoitofasilitteettien huomioiminen on kuitenkin Suomessa kehittynyt viimeisen viidentoista vuoden aikana huimasti, ehkä asenteet ja palvelu seuraavaksi?

Isien roolin toivotaan kasvavan niin vanhempainvapaiden käyttäjinä kuin lasten kasvatus- ja hoitovastuun kantajinakin läpi lapsen elämän. Suunta isien osallistumisessa on hiljalleen kasvava, mutta vaaditaan politiikkatoimia ja työnantajien asennemuutosta, jotta tulokset olisivat merkittäviä ja edes lähestyisivät naapuriamme Ruotsia. Myös perheitä koskevissa julkisissa palveluissa tulee aiempaa selvästi paremmin huomioida isät tasa-arvoisina vanhempina.

Vihreiden perhevapaamallissa päivärahaa voisi nostaa esimerkiksi puolikkaana ja monessa osassa. Tämä mahdollistaisi entistä joustavamman työn- ja perheen yhteensovittamisen, kun vanhemmat voivat halutessaan palata esimerkiksi asteittain töihin.

Vihreät ovat esittäneet myös, että perhevapaajärjestelmää uudistettaessa isovanhemmat voisivat pitää ansiosidonnaista vanhempainvapaata. Isovanhempainvapaalla oleva saa luoda lapsenlapsensa entistä läheisemmän siteen ja toisaalta ruuhkavuosien keskellä kamppaileva vanhempi saa tukea arjen pyörittämiseen. Vihreiden malli tunnistaa myös monimuotoiset perheet. Perheille, joissa on kaksi vanhempaa, molemmille vanhemmille olisi kiintiöity oma kuuden kuukauden vapaa, jonka lisäksi kuusi kuukautta vanhemmat voisivat jakaa keskenään.

Ruotsista voisi ottaa oppia myös osa-aikatyön paremmassa mahdollistamisessa. Tämä varmasti helpottaisi ruuhkavuosien arkea päiväkotihakuineen ja syyllisyyttä siitä, että liian usein on se viimeinen äiti, joka ehtii päiväkodille viiden jälkeen.

En kuitenkaan elättelee epärealistisia ajatuksia siitä, että perheiden hyvinvoinnin lisääntyminen ja tasa-arvoisempi hoivavastuun jakautuminen vaikuttaisivat nopealla aikataululla syntyvyyteen. Tavoitteet ovat äärimmäisen tärkeitä ilman tätäkin vaikutusta.

Syntyvyyden laskussa on kyse hyvin vahvasti kulttuurillisesta muutoksesta muun muassa sen suhteen, missä elämänvaiheessa lapsia perheeseen toivotaan. Sillä, että äidit palaisivat nopeammin työelämään vastataan myös tulevaisuuden kasvavaan työvoimatarpeeseen.

Yksin politiikan keinoilla ei voida päättää syntyvyydestä ja maailma kehittyy – onneksi – siihen suuntaan, että elämme yhä pidempään. Yhteiskunnan pitää löytää keinot sopeutua tähän. Olennaista tällä hetkellä on, että maahanmuuton esteitä ei pidä näistäkään syistä lisätä vaan vähentää.

Ilmastomuutoksen jälkeen ikäranteen tuomat muutokset ovat mielestäni hyvinvointiyhteiskuntamme suurimmat haasteet tuleville vuosikymmenille. Niistä selvittääksemme tarvitsemme hyvän kokonaishahmotuksen, vahvan yhteisesti jaetun päämäärän ja kyvyn yhteistyöhön.

Taloudellinen huoltosuhde ei anna aihetta syntyvyyspaniikkiin

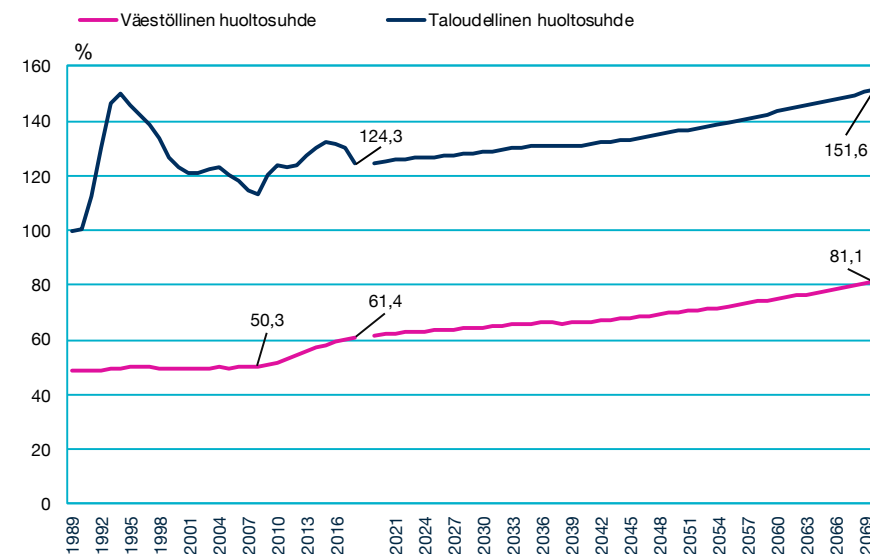
PATRIZIO LAINÄ
KIRJOITTAJA ON STTK:N PÄÄEKONOMISTI.

Huoltosuhteen heikkeneminen on yksi syntyvyyskeskustelun keskeisiä huolenaiheita. Huoltosuhteessa on kyse siitä, kuinka paljon ”huollettavia” maassa on suhteessa ”huoltajiin”. Perinteisesti tätä mitataan **väestöllisellä huoltosuhteella**, mikä tarkoittaa muuta kuin työikäistä väestöä suhteessa työikäiseen väestöön. Työikäinen väestö puolestaan tarkoittaa 15–64-vuotiaita. Syntyvyyden laskiessa väestöllinen huoltosuhde aluksi paranee, koska alle 15-vuotiaita lapsia on vähemmän. Myöhemmin se heikkenee, kun työikäistä väestöä on vähemmän. Alhaisemman syntyvyyden seurauksena huoltosuhde jälleen paranee vuosikymmenten jälkeen, kun ikää kertyy yli 65 vuotta. Lopulta alhaisemman syntyvyyden vaikutus häviää kokonaan, kun väestö uusiutuu. Kuviossa 1 on kuvattu väestöllisen huoltosuhteen mennyt ja ennakoitu kehitys. Huoltosuhde oli aiemmin 50 tuntumassa, nyt se on 60 tuntumassa ja sen ennustetaan kohoavan 80 tuntumaan 2070-luvulle tultaessa. Ennuste edellyttää reippaita oletuksia, sillä suurin osa työikäisestä väestöstä ennusteen loppupuolella ei ole vielä edes syntynyt (tänä vuonna syntyneet täyttävät 50 vuotta vuonna 2070).¹

¹ Heikki Räisänen muistutti Työpoliittisen aikakauskirjan (4/2019) pääkirjoituksessa, että Tilastokeskuksen ensimmäisessä väestöennusteessa vuonna 1934 ennakoitiin, ettei Suomen väestö tulisi koskaan ylittämään neljän miljoonan ihmisen rajaa. Väestöennusteiden valtavasta epävarmuudesta kertoo hyvin se, että neljän miljoonan asukkaan ”haamuraja” meni kuitenkin rikki jo vuonna 1950 – ja väliin mahtui talvi- ja jatkosota, joissa osa ihmisistä menehtyi ennenaikaisesti. Sen jälkeen olemme ylittäneet viiden miljoonan rajapyykin ja nykyisin Suomen väestö on jo kuusi miljoonaa pyöristettynä lähimpään miljoonaan.

Huomionarvoista kuviossa on, että suurten ikäluokkien ikääntymisestä seuraava väestöllisen huoltosuhteen heikkeneminen on jo tapahtunut. ”Eläkepommi” on siis jo nähty. Väestöllinen huoltosuhde pysyttelee suunnilleen samalla tasolla kaksi tulevaa vuosikymmentä. Yhtenä syynä tähän on ennakoitua alhaisempi syntyvyys.

Kuvio 1 Väestöllinen ja taloudellinen huoltosuhde. Toteutunut kehitys ja ennuste. Ennuste perustuu väestöennusteen ja taloudellisen huoltosuhteen osalta 72 prosentin työllisyysasteeseen.

Lähde: Kaihovaara ja Larja (2019)

TALOUDELLINEN HUOLTOSUHDE MITTAA EI-TYÖLLISEN VÄESTÖN SUHDETTA TYÖLLISEEN VÄESTÖÖN.

Vaikka väestöllinen huoltosuhde kertoo jotain demografiasta, se johtaa harhaan, jos tavoitteena on kuvata syntyvyyden vaikutusta hyvinvointivaltion rahoitukseen.

Ensinnäkin ikäryhmän rajausta ajastaan jälkeenyttänyt. Agraari-Suomessa toisen maailmansodan jälkeen 15-vuotiaat saattoivat siirtyä ”huollettavista” ”huoltajiksi” - esimerkiksi töihin maatilalle –, mutta nyky-Suomessa he istuvat koulun penkillä vielä monta vuotta. Vastaavasti työura ei kategorisesti pääty 65-vuotiaana, vaan voi varsinkin tulevaisuudessa jatkua useita vuosia.

Toiseksi väestöllinen huoltosuhde ei kerro mitään väestön työmarkkina-asemasta. Sen mukaan työikäiset työttömät ovat samalla tavoin ”huoltajia” kuin työlliset työikäiset. Taloudellisessa mielessä näin ei kuitenkaan ole.

KOKONAISKYSYNTÄ VAIKUTTAA TALOUDELLISEEN HUOLTOSUHTEeseen

Kuvaavampi mittari hyvinvointivaltion rahoituksen näkökulmasta on **taloudellinen huoltosuhde**, joka mittaa muun kuin työllisen väestön suhdetta työlliseen väestöön. Se kertoo selkeämmin, kuinka monta ”huollettavaa” on työllistä kohden. Esimerkiksi opiskelijoita ja työttömiä ei lasketa mukaan ”huoltajiin”.²

² Taloudellisessa huoltosuhteessa on käytännössä kyse työllisyysasteesta kääntäen ilmaistuna laajennetulla vertailujoukolla. Saman asian voisi ilmaista myös työllisyysasteella, jos työikäisen väestön sijaan jakajana käytettäisiin koko väestöä.

Taloudellista huoltosuhdetta tarkastelemalla riittävän kokonaiskysynnän merkitys paljastuu paremmin kuin väestöllistä huoltosuhdetta katsomalla. Kuviossa 1 näkyy, kuinka 1990-luvun lamassa väestöllinen huoltosuhde ei muuttunut mitenkään, mutta taloudellinen huoltosuhde nousi työttömyyden kasvaessa räjähdysmäisesti. Ennuste johtaa samaan tulokseen 2070-luvulle tultaessa.

1990-luvun lama opetti kantapään kautta, että kerran kasvamaan päästettyä työttömyysastetta on vaikea myöhemmin alentaa. Taloudellinen huoltosuhde voidaan pitää suotuisammalla tasolla huolehtimalla riittävästä kokonaiskysynnästä.

TYÖLLISYYDEN NOSTAMINEN PARANTAA TALOUDELLISTA HUOLTOSUHDETTA

Syntyvyyden laskusta huolimatta taloudellinen huoltosuhde voi pitkään pysytellä jopa paremmalla tasolla kuin nykyisin, jos työllisyys nousee edes maltillisesti. Kuvion 2 skenaarioita³ tarkastelemalla käy ilmi, että muutaman prosenttiyksikön vaihtelu työllisyysasteessa vaikuttaa merkittävästi taloudellisen huoltosuhteen tasoon.

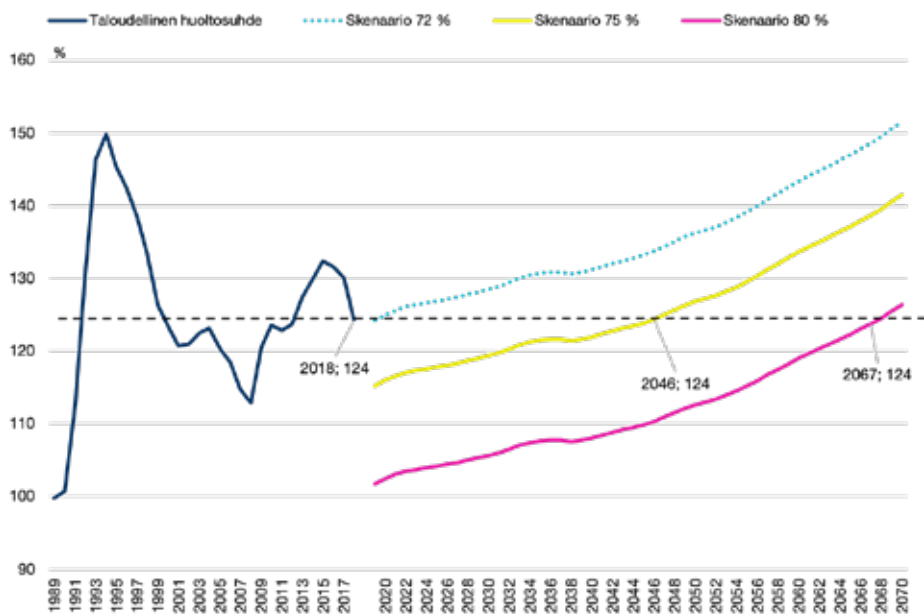
Alhaisemmasta syntyvyydestä ei pitäisi aiheutua ongelmia yhteiskunnan rahoitukseen, jos työllisyys tulevaisuudessa nousee. Taloudellinen huoltosuhde pysyttelee alle nykyisen tason vuoteen 2046 saakka, jos Suomen hallitus saavuttaa 75 prosenttiin työllisyysasteen ja se säilyy myös tulevaisuudessa. Jos taas työllisyysaste nousee 80 prosenttiin, on taloudellinen huoltosuhde paremmalla tasolla käytännössä koko tarkastelujakson. Se saavuttaa nykytason vasta 2070-luvun lähestyessä. Skenaarioissa ei ole otettu huomioon eläkeiän nousua, mikä omalta osaltaan parantaa taloudellista huoltosuhdetta.

³ Kaihovaara, Antti ja Larja, Liisa (2019): ”Parantaako maahanmuutto taloudellista huoltosuhdetta”, Työpoliittinen aikakauskirja 62 (4), 37-49.

Vaikka taloudellinen huoltosuhde on vain karkea mittari julkisen talouden kestävyydelle, kuvaa se hyvin työn määrää yhteiskunnassa. Julkisen talouden kestävyysyden yksityiskohtaisempi tarkastelu edellyttäisi esimerkiksi ikäsidonnaisten menojen täsmällisempää arviointia, mihin liittyy myös paljon epävarmuutta.

On kuitenkin hyvä muistaa, että Suomen menestys ei ole perustunut työn määrän kasvattamiseen, vaan tuottavuuden kehittämiseen. Tuottavuuden kasvu mahdollistaa myös suuremmasta osasta väestöä huolehtimisen työelämän ulkopuolella.

Kuvio 2 Taloudellinen huoltosuhde, eli ei-työllisen väestön suhde työlliseen väestöön (*100) ja ennuste eri työllisyysasteen oletuksilla.

Lähde: Kaihovaara ja Larja (2019)

NYKYTASOLLA HYVINVOINTIVALTION SÄILYTTÄMINEN TAI VAHVISTAMINEN EI OLE ONGELMA, JOS VAIN POLIITTISTA TAHTOA ON.

Tämän tarkastelun perusteella alhaiseen syntyvyyteen voidaan sopeutua. Vaikka syntyvyys laskisi väestöennusteen mukaisesti, taloudellinen huoltosuhde on mahdollista pitää nykyisellä tasolla. Nykytasolla hyvinvointivaltion säilyttäminen tai vahvistaminen ei ole ongelma, jos vain poliittista tahtoa on. Kokonaiskysynnästä ja työllisyydestä huolehtimalla hyvinvointivaltion rakennusprojekti voi turvallisesti jatkua myös tulevaisuudessa.

Nuoret tarvitsevat ja ansaitsevat hyvinvointia tukevan yhteiskunnan

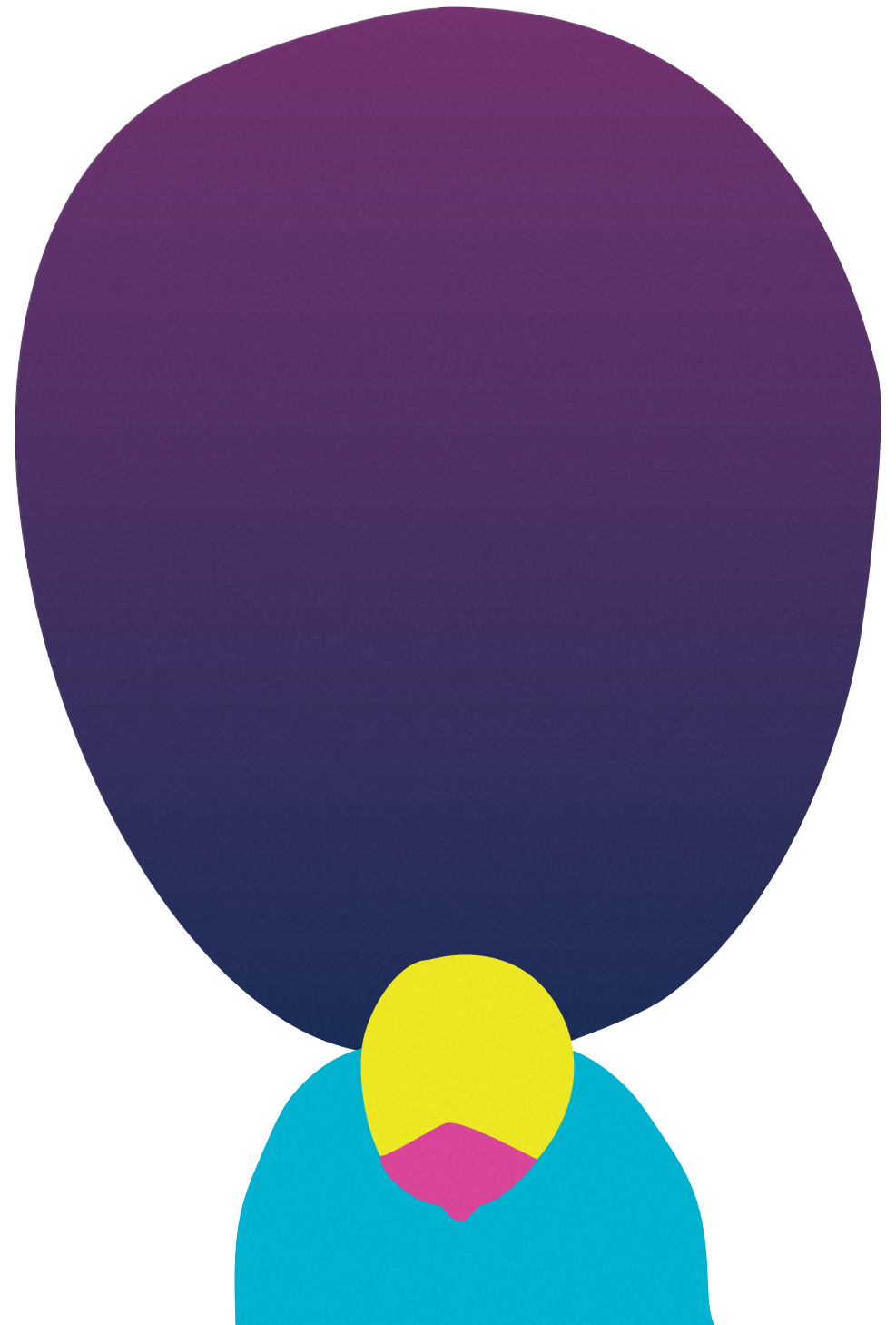
SONJA RAUNIO

KIRJOITTAJA ON NUORTEN MIELENTERVEYSSEURA YEESI RY:N
TOIMINNANJOHTAJA.

Keskustelu syntyvyyden laskusta on poikanut monenlaisia ikäviä lieveilmiöitä. Erityisesti nuoret naiset ovat saaneet tuta sen nahoissaan, kun kynns tavallisen “kaduntallaajan” lisääntymiskysymyksille on madaltunut. Painostaminen toimii lähinnä vain itseään vastaan. Paineiden lisääntyminen elämän eri alueilla ei lisää hyvinvointia tai tunnetta valoisasta tulevaisuudesta.

Näkymä tulevaisuuteen on muuttunut melko lyhyessä ajassa ja sitä värittää enenevässä määrin epävarmuus. Nuorten elämässä näkyvät hyvin konkreettisesti eriarvoisuuden kasvu, yksinäisyys, mielenterveyden ongelmat, hoitoon pääsyn haasteet, tuen puute, ilmastonmuutos ja vaatimustason kasvu. Samalla nuorten ääni ei aina pääse kuuluviin ja jos pääseeikin, nuorten mielipiteitä ei oteta tosissaan.

Ahdistus maapallon tulevaisuudesta ja ilmastonmuutoksesta ajatellaan yhdeksi syyksi, miksi jotkut valitsevat olla hankkimatta lapsia. Ilmastoahdistuksen pitäminen selittävänä tekijänä on melko yksioikoista, mutta toki sillä voi olla osaltaan vaikutusta yksilöiden valintoihin. Nuoret pohtivat, millainen maailma on tulevaisuudessa ja onko heidän mahdollisilla lapsillaan elinkelpoista planeettaa enää ollenkaan.

Sosiaalipsykologi **Leena Koivula** on sanonut, että ympäristöahdistus ei ole merkki heikkoudesta vaan vahvuudesta, viisaudesta ja empatiakyvystä. Vaatii uskallusta kohdata ikävä totuus, ymmärrystä ottaa asioista selvää ja empatiakykyä nähdä maapallon ja sen lajiston hätä. Voisimmeko siis ajatella myös ilmastonäkökulman lisääntymispohdintoissaan huomioon ottavien nuorten olevan rohkeita, viisaita ja empaattisia?

YMPÄRISTÖAHDISTUS EI OLE MERKKI HEIKKOUESTA VAAN VAHVUUDESTA, VIISAUDESTA JA EMPATIAKYVYSTÄ.

Ilmastonmuutoksesta keskusteltaessa moni nuori kokee, että aikuiset ja päättäjät eivät ota tilannetta tarpeeksi vakavasti. Nuorten kokemusten vähättely toistuu muissakin asioissa kuin ilmastonmuutoksesta keskustellessa. Se on tullut esiin esimerkiksi Yeesin ja Nyytin yhteisessä Jaksaa, jaksaa? -hankkeessa, jossa pureudutaan toisen asteen opiskelijoiden uupumukseen.

Hankepäällikkö **Ville Särkelä** muistuttaa, että tänä päivänä nuoret joutuvat tekemään elämänsä koskevia valintoja aina vain aiemmin, eivätkä valinnat kuitenkaan takaa pärjäämistä, onnellisuutta tai turvallista tulevaisuutta. Vaatimusten kasvaminen ja tehokkuusajattelu ovat näkyneet jo pitkään nuorten ja vähän vanhempienkin elämässä.

Haahuiluun ei ole enää “varaa”. Opiskelu-uupumuksen kokenut, nykyinen mielenterveysammattilainen, **Mariia Koistinen** kirjoittaa Jaksaa, jaksaa? -hankkeen blogissa, että “elämme yhteiskunnassa, jossa ulkoisille suorituksille annetaan paljon painoarvoa ja jossa itsensä kuuntelu saattaa näin ollen tuntua epäonnistumiselta”.

Jos halua vanhemmuuteen on, tärkeää on, että siihen löytyy myös tukea. Syksyllä 2019 julkaistun Mannerheimin lastensuojeluliiton selvityksen mukaan suomalaisia vanhempia kuormittavat riittämättömyyden tunteet, arvostuksen puute sekä yksinäisyys.

VANHEMMUUS ON SUOMESSA YKSILÖLAJI

Yhteiskunnassamme vanhemmuus onkin toistaiseksi pitkälti yksilölaji, ja pärjäämisen eetos elää vahvana sen ympärillä - apua ja tukea ei uskalleta pyytää eikä sitä aina ole matalalla kynnyksellä tarjollakaan. Vanhempien hyvinvointi taataan sillä, että he saavat riittävästi palveluita ja he tulevat kuulluiksi tärkeissä, mutta välillä hyvinkin haastavissa elämänvaiheissa aina perheen suunnittelusta lapsiperhearkeen asti. - On tärkeää, että lapsiperheille tarjottava tuki ei keskity ainoastaan lapsen kasvuun ja hyvinvointiin vaan myös vanhemman hyvinvointiin, kokonaisvaltaisesti, Yeesin varapuheenjohtaja **Pauliina Turunen** on todennut.

On hyvä, että halu tai haluttomuus vanhemmuuteen on yksilön oma asia. Kaikkien etu on, että vanhemmaksi sitoutuvat tekevät sen motivoituneina ja vapaaehtoisesti. Näin varmistamme sekä nuorten että vanhempien hyvinvoinnin. Syntyvyyteen puuttumisen pitää lähteä rakenteiden vahvistamisesta, hoitoon pääsyn

NUORTEN OMA TIETO JA TOIMINTA MIELENTERVEYDEN EDISTÄMISESSÄ ON ARVOKASTA, JA SITÄ KANNATTAA HYÖDYNTÄÄ PÄÄTÖKSENTEOSSA.

helpottamisesta ja nuorten hyvinvointiin panostamisesta. - Hyvä elämä on myös sitä, että voi tehdä itselle merkityksellisiä valintoja omasta arvopohjasta, Yeesin mielenterveyden edistämisen asiantuntija **Erika Karstinen** muistuttaa.

Mielenterveys on osa kokonaisvaltaista terveyttä ja siitä huolehtiminen on ensisijaisen tärkeää jokaisen hyvinvoinnin kannalta. Unelmamme Yeesissä on, että tulevaisuudessa Suomi on yhteiskunta, jossa rakenteet turvaavat jokaiselle mahdollisuuden hyvään mielenterveyteen. Mielenterveyttä voidaan edistää rakenteiden tasolla esimerkiksi turvaamalla taloudellinen toimeentulo ja tekemällä yhteiskunnallisia päätöksiä, jotka vähentävät syrjintää ja epätasa-arvoa. Nuoret tarvitsevat ja ansaitsevat hyvinvointia tukevan yhteiskunnan, jossa nuorten mielenterveyden edistämiseen panostetaan. Nuorten oma tieto ja toiminta mielenterveyden edistämisen saralla on arvokasta, ja sitä kannattaa hyödyntää päätöksenteon eri vaiheissa.

Perheelle toivoa ja puolustajia

RIIKKA PURRA

KIRJOITTAJA ON PERUSSUOMALAISTEN KANSANEDUSTAJA JA
VARAPUHEENJOHTAJA.

Elin lapsuuteni Armonkalliolla, Tampereen keskustan kupeessa. Pienellä asuinalueella oli pääasiassa kerrostaloja. Toisella puolella siinsi Näsijärvi. Jokaisessa talossa asui lapsia, useissa monia. Jos Yläpuistossa ei ollut seuraa, Alapuistosta löytyi. Kotona ei ollut mitään niin kiinnostavaa, varsinkaan pelikonsoleita tai tietokoneita, että ne olisivat saaneet pysymään seinien sisällä. Juoksimme yleensä aamusta iltaan ulkona, kesät ja talvet.

Nykyään Armonkalliolla ei juuri lapsia asu. Huoneistot ovat perheille liian pieniä, mutta myös liian kalliita. Alue on erityisesti opiskelijoiden mieleen. Kotona on niin paljon kaikkea kiinnostavaa, ettei juuri kukaan liiku ulkona.

Suomalainen syntyvyys on ollut laskussa pitkään. 1980-luvun lapsirikas ympäristö, jota itse muistelen, olisi ollut 1940-luvun puolivälissä syntyneen mielestä syntyvyydeltään romahtanut. Kaikki on suhteellista. Siitä huolimatta tiedämme, että erityisesti viime vuosina suomalaisten halu perustaa perheitä on radikaalisti heikentynyt.

Mikäli syntyvyyttä vauhdittamaan tarjoaa ratkaisuksi ainoastaan lisää perhe-etuuksia, ei ole ymmärtänyt oleellista kulttuurin muutosta. Nuoruus kestää nykyään paljon kauemmin kuin ennen, eivätkä tuohon ajanjaksoon monestikaan kuulu lapset. Elämä tuntuu usein riittävältä ja täydeltä ilman lapsia. Tai sitten on vain tarve mennä, kokea ja nähdä, ilman jälkikasvua. Toisaalta samaan aikaan nuorten aikuisten kokema merkityksellisyyden tunteen

väheneminen ja mielenterveysongelmat ovat vahvassa kasvussa. Valitettavasti biologiamme ei seuraa kulttuurin muutoksia, mikä aiheuttaa etenkin monille naisille surua, kun lisääntyminen ei onnistu - ainakaan helposti - enää myöhemmin.

Vuosikausia syntyvyyden heikkenemisestä keskusteltaessa huomio kiinnittyi naisiin, etenkin korkeakoulutettuihin. Esitettiin - usein syyllistäen - että uraan ja työelämään keskittyneet naiset eivät tee lapsia. Uudet selvitykset kuitenkin osoittavat, että haaste on erityisen suuri toisaalla: vähemmän koulutetut ihmiset jättävät perheitä perustamatta. Etenkin heikommassa sosioekonomisessa asemassa olevat miehet jäävät lapsettomiksi.

Sukupuolierot ovat edelleen vallitsevia. Hyvässä työmarkkina-asemassa olevat, erityisesti koulutetut ja hyväosaiset miehet, ovat todennäköisimmin isiä. Nainen voi edelleen paljon hyväksyttävämmiin olla ”pelkkä” äiti.

Toisaalta tietyt poliittiset voimat haluavat suitsia myös äitejä pois kotoa, syystä tai toisesta. Usein tämä onkin taloudellisesti kannatettavaa, sillä pitkä kotona viihtyminen lasten kanssa heikentää merkittäväällä tavalla naisen työmarkkina-asemaa, ansioita ja esimerkiksi tulevaa eläkettä.

POLIITIKKOJEN VAIKUTUSMAHDOLLISUUDET OVAT RAJALLISET

Kaunis tavoitteemme tulisi tietysti olla, että lapsia syntyisi onnellisiin ja hyvävointisiin perheisiin. Valitettavasti tältäkin osin todellisuus on karumpi, erityisesti lastensuojelua tarkastellen.

Naapurimaamme Viro on onnistunut nostamaan hyvin huolestuttavat syntyvyyslukunsa ylös merkittäväällä etuuksien parantamisella. Samalla Suomessa asuvien virolaisten virta takaisin kotimaahan on voimistunut.

PERHE TARVITSEE PUOLUSTAJAN YKSILÖIDEN AIKAKAUDELLA.

Myös Suomessa niin omalla puolueellani kuin kaikilla muillakin on paljon konkreettisia ehdotuksia siihen, miten syntyvyyttä mahdollisesti voitaisiin nostaa. Poliitikkojen vaikutusmahdollisuudet ovat nähdäkseni kuitenkin hyvin rajalliset. Nuorten aikuisten motiiveihin, haluihin, uskallukseen ja tarpeisiin liittyy paljon asioita, jotka eivät ole tiivistettävissä lainsäädäntöön tai etuuksien muuttamiseen – vaikka niitäkin tarvitaan.

Mielestäni perhe tarvitsee puolustajan yksilöiden aikakaudella. Olen huolissani lasten kustannuksella tehtävistä ratkaisuksista. Tällaisia ovat esimerkiksi hyvinvointijärjestelmän rapauttaminen ja kaiken arvioiminen välittömien taloudellisten seurausten näkökulmasta.

Usein tuntuu siltä, että perheen perustaminen on patologisoitu – korvatulehduksia, automarketissa käymistä ja huolella rakennetun aikuisen identiteetin vähittäistä rapautumista. Puhumattakaan naisen kohtalonomaisesta työmarkkina-aseman heikentymisestä. Eihän se niin ole. Lapset eivät ole mikään elämän uhraus.

Saatte haukkua konservatiiviksi, mutta olen vahvasti sitä mieltä, että lapset ovat parasta, mitä ihmiselle voi tapahtua. Niin arvoissani kuin konkreettisissa valinnoissanikin lapset ovat aina menneet muun edelle.

Myönnän auliisti, että en itse koskaan voisi viedä omaa liian pientä lastani päiväkotiin, jotta ”työllisyys paranisi”. En myöskään lopettaisi imettämistä liian aikaisin ja antaisi paikkaani isälle, jotta ”tasa-arvo toteutuisi”. Ymmärrän, että vuosien kotona olemiselläni on ollut vaikutuksensa uraani – keskimäärin naisten kohdalla varmasti vielä enemmän kuin itselläni – mutta suoraan sanoen: en piittaa siitä. Mikään ei voi olla tärkeämpää kuin lapseni ja heidän hyvinvointinsa.

En myöskään näe miehiä ja naisia toistensa kilpailijoina, kuten yleinen yhteiskunnallinen narratiivimme näkee. Ei vanhempien pidä kotona joutua kisaamaan keskenään siitä, kuka ”saa” mennä töihin ja kuka ”joutuu” jäämään lasten kanssa. Eivät asiat tietenkään aina yksinkertaisia ole, mutta kannatan silti arkijärkeä ja vastustan tavallisen perhe-elämän patologisoimista. Keskustelisimmeko välillä vaikka siitä, mitä hyviä muutoksia äitiys tuo naiselle?

VASTUSTAN TAVALLISEN PERHE- ELÄMÄN PATOLOGISOIMISTA. KESKUSTELISIMMEKO VÄLILLÄ VAIKKA SIITÄ, MITÄ HYVIÄ MUUTOKSIA ÄITIYS TUO NAISELLE?

En tarkoita, että kaikkien pitäisi olla kanssani samaa mieltä. Tarkoitan, että yhteiskunnan tulisi muistuttaa ja kertoa siitä, miten hienoa ja täyttävää ihmiselämä on, kun se saa jatkoa omissa lapsissa. Samaan aikaan sen pitäisi huolehtia, että useimmilla suomalaisilla olisi mahdollisuus perustaa perhe. Erityisesti tulevaisuuden ennakoitavuus työn ja taloudellisten voimavarojen suhteen vaikuttaa siihen.

Minusta on luonnollista, että lapset ovat ihmisten tärkein asia. Uskon, että niin ajattelevien ihmisten maasta tulee hyvä, vauras ja onnellinen.

Takaisin lapsuuden Armonkalliolle. Naapuritalossa asui ystäväni Pikku-Riikka. Joitakin vuosia sitten hän muutti takaisin miehensä kanssa. Sitten syntyi vauva.

Ehkä Armonkalliollakin on vielä toivoa.

KIRJOITTAJAT

Gebhard, Elisa

Nuorisoalan kattojärjestö Allianssin puheenjohtaja

Hopsu, Inka

Vihreiden kansanedustaja

Jylhä, Marja

Tampereen yliopisto gerontologian professori

Karhunen, Minna

Kuntaliiton toimitusjohtaja

Kautto, Mikko

Eläketurvakeskuksen toimitusjohtaja

Koskinen, Johannes

SDP:n kansanedustaja

Lainà, Patrizio

STTK:n pääekonomisti

Miettinen, Anneli

Kelan tutkija

Mykkänen, Kai

Kokoomuksen kansanedustaja

Palola, Antti

STTK:n puheenjohtaja

Purra, Riikka

Perussuomalaisten kansanedustaja

Raunio, Sonja

Nuorten mielenterveysseura Yeesi ry:n toiminnanjohtaja

Rotkirch, Anna

Väestöliiton tutkimusprofessori

Valkonen, Tarmo

Etlan tutkimusjohtaja

